

Isonkyrön Joulu
1985

Isonkyrön kunta ja Isonkyrön seurakunta

toivottavat Pohjankyrön kansalle
joulurauhaa ja onnea vuodelle 1986

"Enkeli vastasi ja sanoi Marialle: "Pyhä Henki tulee sinun päällesi ja Korkeimman voima varjoaa sinut; sentähden myös se pyhä, mikä syntyy, pitää kutsuttaman Jumalan Pojaksi." Lk 1: 35.

*Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta*

Sisällysluettelo

Joulutervehdys	Erik Silvola	2
Varhaishistorian asutuksesta	Ilpo Lagerstedt	3
Kunnanterveiset	Veikko Ulvinen	5
Muistoja menneestä	Matti Hannuksela	6
Viime kesän paras päivä	Marnen	7
Kyröläisestä kulttuurista	Matti Loukola	8
Rautatien varrelta	Matti Hannuksela	11
Varhaishistorian seminaarista ...	K.J. Mieltä	12
Kuolevan miehen joulujuhla	Päivikki	16
Kappaleita luonnonkirjasta	Matti Hannuksela	18
Isonkyrön kahviloista	Kalevi Vuorinen	21
Isonkyrön tiilikirkko	Heikki Oksala	22
Muisteluita ja toiveita	Marnen	23

Julkaisija Isonkyrön Yrittäjät r.y.

Koonnut: Väinö Kujala
Matti Rönberg
Jaakko Ujainen (vastaava)

Painopaikka: Kurikka-Paino Ky

Kansikuva: Kalervo Mieltä

Joulun lapsonen — Jumalan Poika

Raamatun kertomus Jeesuksen syntymästä puhuttelee yhä uudestaan meitä, vaikka olemme kuulleet sen moneen moneen kertaan. Taidamme osata sen ulkoa. Sen keskus on äiti ja lapsi. Vähän syrjässä on hiljainen Joosef omine ihmettelemisineen. Kuitenkin hän on Jumalaa totteleva mies, joka ei välitä ihmisten sanomisista, vaan ottaa Marian ja Jeesus-lapsen isälliseen hoitoon.

Joulukertomuksen ydinsanoma ei kuitenkaan ole äidissä tai isässä, vaan valokiila kohdistetaan pieneen vastasyntyneeseen poikalapseen. Häntä tulevat paimenet ja tietäjät kumartamaan. Vaikka Jeesus syntyi jokaisen ihmislapsen tavalla tähän maailmaan, hänessä on jotakin muuta — hän syntyy Pyhän Hengen voimasta. Siinä on epäuskon skandaali tai taivaallinen ihme. Neitseestäsyntyminen on selvä raamatullinen selitys. Ei jälkeinpäin selitykseksi keksitty, vaan etukäteen Marialle ja Joosefille tiedotettu. Kysymys Jeesuksen jumalallisuudesta on tärkeä keskustelunaihe. Johannes kirjeessään tulkitsee antikristilliseksi sellaisen opetuksen ja tulkinnan, että Jeesus ei olisi lihaan syntynyt Jumala.

Kristillinen, raamatullinen seurakunta on aina jouluna pysähtynyt seimen ihmeen eteen. Ikäänkuin heidän rinnalleen, jotka ensimmäisenä jouluyönä saivat tulla tervehtimään vastasyntynyttä Jumalan Poikaa, jolla on käsissään maailman herraus ja valtikka. Hänen hyvä hallintavaltansa perustuu anteeksiantamiseen ja rakkauteen. Hänen nimensä on Jeesus, koska hän on pelastava kansansa heidän synneistään.

Tämä ihmeen kautta maailmaamme syntynyt seimen lapsi siunatkoon jokaista Kyrönmaan kotia ja antakoon meille ikimuistaisen joulun!

Erik Silvola, khra

Varhaishistoriallisen asutuksen ja uuden ajan alun asutuksen suhde Isossakyrössä

Etelä-Pohjanmaan rautakauden asutus hävisi vaikiintunen käsityksen mukana 800 luvulla jKr. Syitä asutuksen häviämiseen on esitetty monia. Yhtenä syytä on pidetty levottomia aikoja, jotka saattoivat tuhotta asutuksen. Vähänkyrön Housulanmäen kätkölöytöä 800-luvulla on pidetty todisteena juuri levottomista ajoista: jonkun oli kätkettävä rahansa maahan ja hän ei voinut noutaa niitä takaisin. Toisaalta on esitetty, ettei Pohjanmaan asutuksessa ole aukkoa, vaan löydöissä.

Kun ja jos rautakautinen asutus hävisi Kyrönjoen rannoilta, niin myös kaikki merkit siitä hävisivät: talot hävisivät, hirret romahtivat kasaan ja maatuivat, pellot metsittyivät, ojat kasvoivat umpeen. Seuraavina vuosisatoina erämaan piti vallata takaisin Kyrönjoen rannat. Kun uudisasukkaat tulivat 1200- ja 1300-luvuilla heidän ei pitänyt löytää täältä mitään jälkiä entisestä asutuksesta.

Etelä-Pohjanmaan nykyisestä kanta-asutuksesta, joka siis syntyi 1200- ja 1300-luvuilla, on talokohtaiset tiedot 1540-luvulta lähtien verokirjoissa. 1700-luvun verokartoissa on kuvattu Kyrönjoenvarren asutuskin sellaisena kuin se oli ollut jo satoja vuosia aikaisemmin. Verokirjojen perusteella tehdyt isäntäluettelot ja veromittauskartat ovat tutkimukseni perusta Isonkyrön asutushistoriasta 1500-luvulta 1700-luvulle, mikä tutkimus on myös tämän esitelmän perusta. Sen mukaan yritän selvittää mahdollisia yhteyksiä rautakautisen ja uuden ajan alun asutuksen välillä Etelä-Pohjanmaalla.

Isonkyrön tärkeimmät rautakauden löydöt on tehty jokivarresta alueen keski- ja länsiosista. Löytöjä on myös kauempaa joesta, mutta niitä en koskettele tässä esityksessä.

Ehkä merkittävimmit rautakauden löydöt on tehty Palonkylän alueelta, missä tutkittiin 1920-luvulla Pukkilan päällikköhautaa, joka ajoittuu ajanjaksolle 400-luvun lopulta 700-luvun lopulle.

★★★

Veromittauskartan mukaan Pukkilan hauta-alue on sijainnut Reinilän ylisen vainion itälaidassa. Kartan mukaan hauta-alue on ollut kivistä aluetta, joka on ulottunut tien molemmin puolin. Mitään merkkiä siitä, että kartan tekijä olisi tiennyt hauta-alueesta, ei kartassa ole.

Pukkilan jo vuonna 1546 ja paljon sitä ennen asuttu kantatalo on sijainnut noin 50 metriä itään yläjuoksun tästä hauta-alueesta, hauta-alue ja talo ovat olleet kohtalaisen lähellä toisiaan.

Hiukan etäämpänä yläjuoksuun päin ovat Pollarin, Varpolan ja Ollilan talot, kaikki asuttu vuonna 1546. Ei tiedetä, onko tämä hautapaikan louhikko muodostunut läheisestä pellosto raivatuista kivistä, vai onko se ollut siinä luonnollisena.

On syytä mainita, että osa tästä hauta-alueesta kuului veromittauskartan mukaan Pukkilan talolle, joten nimi Pukkilan hautalöytö on siis oikeutettu. Sen sijaan toinen osa hauta-alueesta on kuulunut Varpolan talolle, joka on ollut pitkään kappalaisen virkatalo Isossakyrössä. Olisi mielenkiintoista vetää tästä se johtopäätös, että Varpola ja siis seurakunta omistivat tuon alueen siksi, että se tiedettiin pakanalliseksi uhripaikaksi, haudaksi.

Tämän laajan Reinilän ylivainion vasemmassa laidassa on myös pieni louhikko. Se muistuttaa Pukkilan hautapaikan kuvausta veromittauskartassa. Valitettavasti emme tiedä, onko tästä paikasta löytynyt koskaan mitään, sillä se on nyt koulun alueen alla.

Palonkylän alueelta tiedetään toinenkin muinaislöytö, joka on löydetty Pernulan Hautamäestä vuonna 1804. Löytö oli nk. kelttiläinen vaaja, joka tuhoutui Vaasan palossa vuonna 1852. Löytöpaikkaa ei ole voitu tarkasti määrittää.

★★★

Mentäessä Palonkylästä yläjuoksuun kaakkoon tulemme Lauroolan kylään, jonka länsilaidassa on tunnettu Perttilän talo. Perttilä, alkujaan Fruste, sijaitsi vielä 1700-luvulla Perttilän ylivainion vasemmassa laidassa. Talosta noin 150 metriä yläjuoksuun päin on karttaan kuvattu louhikko. Siiriäisen mukaan paikalla on voinut olla kalmisto. Veromittauskartassa paikka muistuttaa hyvin paljon Pukkilan hauta-paikkaa. Myös Pukkilan kantatalo sijaitsi samalla tavalla hiukan etäämpänä hautapaikasta kuin Perttilän kantatalo sijaitsi louhikosta.

Saman Perttilän vainion itälaidassa on sijainnut Turpan vanha kantatalo. Sekin asuttu jo 1540-luvulla. Jostakin näiltä seuduilta on löydetty Orisbergin kartanossa säilyttävänä olevat rautakautiset keihäänkärki ja nuolenkärki. Löytöpaikka ei ole kau-

kana talosta. Ei tiedetä, onko näillä main ollut hautapaikkaa. Kartan mukaan sopivia louhikkoisia paikkoja hautapaikaksi kyllä on.

★★★

Mentäessä Turpan talosta itään päin seuraa kallioinen alue. Veromittauskarttaan on tuohon merkitty Kalmolaakso-niminen paikka, joka ilmeisesti on sama kuin Turpan talon tienoilta nykyään tunnettu Kalmoo-niminen paikka. Tiedetään, että Kalmoo on löydetty sota-aseita. Mutta perimätieto ei kerro, tarkoittiko löytö muinaisia keihäitä ja miekkoja vai Napuen sodan taistelun aikaisia pistimiä.

Napuen taistelua 1714 käytiin näillä seuduilla ja on tietysti mahdollista, että Kalmoo ja Kalmolaakso-nimet ovat peräisin vainajien hautapaikoista 1700-luvulta. Mutta karttaan on merkitty selvästi niin Napuen (Napu) kylän puolelle kuin Lauroolaankin Napuen taistelussa kaatuneiden hautapaikat ympärillä ja sanalla "grafar". Kun tuolloin kalmoja tehtäessä oli kulunut vain 30 vuotta taistelusta, hautapaikat olivat vielä selvästi tunnettuja, kuten ovat muuten edelleenkin.

Jos Lauroolan Kalmolaaksossa olisi ollut Napuen taistelun kaatuneiden hautapaikka, niin todennäköisesti kartan tekijä olisi sen myös merkinnyt ylös. Kun Kalmolaaksossa ei ole hautamerkintöjä, niin nimen täytyy olla huomattavasti vanhemmalta ajalta. Aluetta ei valitettavasti ole arkeologisesti tutkittu, joten emme tiedä, miten vanhana Kalmolaakson nimeä on pidettävä.

★★★

Perttilää ja Lauroolaa vastapäätä joen etelärannalla on Napuen kylä, jossa Napuen taistelussa sijaitsi ruotsalaisten sodanjohto. Napuen kylän rautakautiset löydöt on tehty kylän reunoilta. Länsireunassa on useita Napuen taistelussa kaatuneiden hautoja, joita ei ole merkitty karttaan. Silti sopivia louhikkopaikkoja on huomattavasti kylän länsireunassa. Niin ikään kylän itälaidassa on tehty löytö Rapakkojenkalliolta, mutta löytöä ei ole kyetty määrittämään tarkasti.

Sen sijaan Napuen keskeltä mäeltä ei ole tietävästi löydetty mitään muinaislöytöjä. Mahdollisilla löydöillä on ollut aikaa hävitä, onhan tuli tuhonnut kylän kolmasti tunnettuna aikana ja 60-luvulla tehty tie on haukannut palasen tästä mäestä. Kylässä on sopivia löytöpaikkoja sekä mäellä että sen ympärillä. Osa näistä sopivista löytöpaikoista on edelleenkin koskemattomina.

Napuen länsipuolelta Ventäälästä on joitakin hajalöytöjä, joita ei ole voitu tarkemmin määrittää. Epätarkkojen tietojen mukaan löytöjä on tehty mm. Knuuttilan kantatalon mailta.

★★★

Kaikista mielenkiintoisin yhteys rautakauden haudan ja myöhemmin kanta-asutuksen välillä on kuitenkin Ulvilan kylässä Kyrönjoen pohjoisrannalla Lauroolasta itään. 1930-luvulla tutkittu haulalöytö on peräisin 600-luvulta jKr. ja se sijaitsi juuri Ulvi-

lan kantatalon vieressä, pihamaalla etten sanoisi. Voidaan kysyä, laitettiinko hauta talon viereen vai talo haudan viereen. Joko Ulvilan kantatalon perustajat tiesivät tuon haudan ja rakensivat sen viereen tai sitten tuolla paikalla on asuttu ainakin 1300 vuotta.

★★★

Orismalan kylän laidassa on sijainnut Leväluhdan tunnettu löytöpaikka. Lähdetä ei ole sen tarkemmin mainittu, mutta sen pohjoispuolella mainittu kallio on mainittu Mommonkalliona. Orismalasta on joitakin rautakauden hajalöytöjä näiltä alueilta.

Isonkyrön länsiosasta ja esimerkiksi Valtaalan kylästä ei tunneta muinaislöytöjä. Itse asiassa niitä odottaisi sieltä löytyvän ja todennäköisesti ennemmin tai myöhemmin löytyy. Veromittauskartat antavat odottaa löytöjä monesta paikasta. Kysymys onkin nyt siitä, kumpi ehtii ensin, tutkija vai kaivinkone. Joenranta on ollut suosittua asuinalueita, niin rautakaudella, keskiajalla kuin nykyäänkin.

★★★

Tässä esitelmässä en ole voinut esittää mitään varmoja todisteita siitä, että rautakauden asutus olisi jatkunut keskeytyttä uudelle ajalle. Rautakauden löydöt suhteessa uuden ajan kantataloihin ovat liian vähäiset. Silti näyttää olevan todennäköistä, että veromittauskarttojen antama kuva Kyrönjokivarresta kuvastaa vanhempaa aikaa kuin keskiajan loppu.

Käsitteäkseni on mahdollista kohtalaisen yksinkertaisella tutkimuksella selvittää, jatkuiko rautakauden asutus ensimmäiseltä vuosituhannelta toiselle Isosakyrössä.

★★★

Olen edellä maininnut näistä kantataloista, joiden läheltä on löydetty rautakauden hauta tai muita tuon ajan löytöjä. Moni ikivanha kantatalo seisoo yhä paikallaan. Toisaalta taas moni talo on hävinnyt ja paikalle on tullut kokonaan uutta asutusta, taloja tai teitä, mitkä ovat tuhonneet kaiken vanhan. Mutta on kuitenkin vielä olemassa sellaisia paikkoja, joilla asuttiin kauan ennen ja jälkeen vuotta 1546, mutta joilta paikoilta talo tai muu asutus on nyt hävinnyt maanjakojen tai tulipalojen myötä. Hevonkoskella on kaksi mielenkiintoista paikkaa. Liuhtarin mutkan pienellä mäellä on voinut olla muinoin suuri kylä, josta kaikki merkit ovat hävinneet jo keskiajan loppuun. Hevonkoskella on myös rakentamatta 1500-luvun jälkipuoliskolla eläneen mahtavan talonpojan Pietari Mottisen talonpaikka Kyrönjoen rannalla. Napuella on rakentamattomia kantatalojen paikkoja, samoin Palonkylässä. Kuivilassa Koiviston maa-kauppiassuvun entisillä asuinsijoilla ja monin paikoin muuallakin Isonkyrön alueella.

Tällainen tyhjä kantatalon paikka voidaan tutkia arkeologisesti ja näin selvittää, mistä lähtien paikalla on asuttu, onko asutus ollut yhtäjaksoista ja edelleen voidaan tutkia myös kantatalon ympäristö veromittauskarttojen avulla. Kun tällaisia tutkimuksia on tehty eri puolilla Kyrönjoen rantoja, saadaan lopullinen selvyys siitä, miten vanhaa Kyrön asutus on.

Kunnanjohtaja Veikko Ulvinen Isokyrö

Jos hyvin lyhyesti kuvaisin Isonkyrön kunnan tärkeimpiä toimenpiteitä v. 1985 niin sen voisi sanoa: rakentamista ja maanhankintaa. Ne ovat toimenpiteitä, joihin kuluvan vuoden aikana on käytetty tai sitouduttu käyttämään varoja kaikkiaan yli 10 milj. markkaa. Mitä tällä rahamäärällä on aikaansaatu tai saadaan? Lähes kolmannes tuosta rahamäärästä on käytetty uusien teollisuustilojen aikaansaamiseen. Plantool Oy:lle vuokrattavan teollisuushallin laajennus on parhaillaan työn alla ja se on kohteista suurin, n. 2 500 000 mk. Halli valmistunee ensi vuoden helmikuun loppuun mennessä. Se tuo myöskin uusia työpaikkoja alun toistakymmentä. Tässä yhteydessä on myöskin syytä toivoa, että yritys saisi

riittävän ammattitaidon omaavaa työvoimaa, josta tällä hetkellä näyttää olevan puutetta. Polyno Oy:n teollisuushallin laajentamisessa ollaan mukana 350 000 markalla ja Lauri Kirjavan hallin rakentamisessa 150 000 markalla. Kaikki yllämainitut yritykset ovat isokyröläisiä ja ovat näin halunneet laajentaa toimintaa kotikunnassaan.

Vuoden aikana on myöskin tehty päätös terveyskeskuksen avohoitotilojen rakentamisesta sairaalan yhteyteen. Sen kustannusarvio on n. 2 500 000 markkaa, josta kuluvana vuonna on rahoitettu 1 600 000 markkaa. Rakennustyöt alkavat vasta ensi keväänä.

Kunnan omiin tarkoituksiin tulevan keskusvaraston ja sosiaalitalan rakennustyöt on juuri alkamassa ja valmistuu ensi vuoden alussa.

Kunnan toimenpiteinä on myöskin aikaansaatu vuokrakerrostalo Riihirannan alueelle. Siinä on kaikkiaan 17 huoneistoa, joihin asukkaat pääsivät muuttamaan syyskuussa. Se toimii omana asuntoyhtiönä, mutta kunta omistaa koko osakekannan.

Uusien asunto- ym. alueiden teiden ja vesi- ja viemärijohtojen rakentaminen on jatkuvaa toimintaa, joihin kuluvan vuoden talousarviossa on osoitettu varoja 1 554 000 markkaa.

Rakennusmaan hankkiminen on sen kaavoittaminen eri tarkoituksiin on myöskin tärkeä kunnallinen tehtävä. Kuluvan vuoden aikana onkin tehty kiinteistökauppoja, joiden kautta kunnan haltuun on siirtynyt n. 28 ha rakentamiseen tarkoitettuja maa-alueita ja joihin on käytetty varoja n. 2 700 000 markkaa. Vaikka maa-alueita vuosittain ostetaankin, ei koskaan aikaisemmin yhden vuoden aikana ole tehty näin suuria kiinteistökauppoja.

Näkymät tästä eteenkinpäin ovat samanlaiset, koska rakentamista riittää lähitulevaisuudessakin.

Tapahtuuhan kunnassa toki paljon muutakin, mutta ylläolevan kertoo ainakin näkyvimmistä hankkeista.

Ikoni

*Lailla kiireisen kulkijan,
ohitsesi oikaista aijoin.
Vilkaisun välinpitämättömän,
heitin suuntahan sun.
Vain kuvahan kuitenkin oot.
Mutta mehevän minäni,
taitavalla tavallasi taltutit.
Väkevän voimasi vaistosin.
Se tuli tuntemattomasta, —
— tuliko vai oliko jo?
Sen kuitenkin tunsin ja tajusin,*

*Ilmeesi ihmeen lempeä,
silmiä katse kaipaava,
vain minuun kutsuen kohdistui.
Kuvamuotosi unhoitin,
Mulle olit elävä.
Jotain mureni mullaksi minussa.
Kuuntelen: hiljaisuus havahtuu, —
— kuiskii puu!
Henkikö laskeutuu?
Muuttuneena matkaani meen.*

Marnen

Muistoja menneestä

Aina silloin tällöin paljastuu erilaisten maansiirto- ja muiden töiden yhteydessä merkkejä menneestä ajasta. Ja usein löydöt ajoittuvat esihistorialliseen aikaan. Kuvassa olevakin on ilmeisesti rautakaudelle kuuluva hautaröykkiö. Silloin oli tapana koota muistomerkeiksi eri kokoisista kivistä muodostuvia säännöllisiä latomuksia.

Näitä paikoitellen hyvinkin suuria monumentteja on Isonkyrön alueella runsaasti. Ja paljon on vielä sammalen alla löytymättä. Niitä tulee kuitenkin aina silloin tällöin vastaan ennen tuntemattomilta paikoilta. Lähes poikkeuksetta hautaröykkiöt ovat sijoituneet eteläisille rinteille. Ja muutenkin paikka on poikkeuksetta loivaa, ja kuivan puoleista kumparemaastoa. Metsien kätköissä on toki kaikenlaisia muitakin kivikasoja, eikä niistä voi mennä varmuudella aina sanomaan, onko kyseessä hauta vai ei. Asian varmistaminen vaatii aina kaivauksia, eikä niiden penkominen ole keneltä tahansa sallittua. Museoviraston arkeologien apua siihen tarvitaan ja tietysti määrärahoja kunnalta.

Kaivausten tekeminen on hidasta ja tarkkaa työtä, alueelta tehdään kartat, ja siihen merkitään kaikki löytyvä aineisto, sekä esineet että mahdolliset muut löydökset. Isonkyrön alueella on vielä paljon tutkimattomia alueita.

Menneinä vuosisatoina näitä hautaröykkiöitä on kohdeltu kaltoin, niitä on mielivaltaisesti hajoitettu,

sekä parhaita röykkiön päällä olevia kivikerroksia viety pois. Niistä on sitten tehty kivijalkoja, sillan perustuksia ja muuta vastaavaa. Korkeista, jopa kolmimetrisistä röykkiöistä on tietysti ollut helppo tehdä kuormaa rekeen. Eikä varmaan aina ole oltu perillä siitä, mistä kiviä on lastattu, sillä siihen aikaan tiedon perillemeno oli hidasta. Eikä se vielä tänäänkään päivänä aina ole parempaa.

Joskus tuntuu siltä, kun lehdissä kerrotaan löytyneistä muinaisista asuin- ja hautapaikoista, että ne tarkoituksella tuhoetaan ennen kuin asiantuntijat saavat niistä tiedon. Vaikka muinaismuistolaki takaa niille ehdottoman koskemattomuuden, eli kaikenlaiset maansiirtotyöt on heti keskeytettävä, jos vastaan tulee vanhaa esineistöä.

Museovirastolle pitäisi välittömästi antaa tieto, että paikka voidaan tutkia ja pelastaa mitä pelastettavissa on. Sillä siinä tilassa oleva muinaismuistoalue, kun se on menneiltä sukupolvilta jäänyt tuhansien vuosienkin takaa, antaa parhaan lähtökohdan historian selvittämiseksi. Jos paikka on vaikka kaivinkoneella käännelty monet kerrat, on tutkijoiden paljon työläämpää saada täsmällistä ja luotettavaa käsitystä alueesta. Eikä tavallisen kansalaisenkaan sovi ryhtyä ominpäin mitä sattuu ”tutkimaan”, sillä se on museoviraston toimialaan kuuluvaa, ehdotonta asiantuntijoille kuuluvaa työtä.

MATTI HANNUKSELA

Kuva esittää tavanomaista ilmeisestikin rautakautista, kivilatomushautaa. Röykkiö on kasattu kallion eteläpuoleiselle rinteelle. Siinä on tyypillinen, isommista kivistä tehty reunakiveys. Ja keskellä on pienempiä murikoita. Tämä on ilmeisestikin koskematon. Tavallisesti hautapaikka on valittu siten, että siinä on jo luonnostaan isoja järkäleitä. Tämä on luonnollisesti helpottanut röykkiön kasaamista. Tämänkin kalmistoalueen korkeimmalla osalla on selvästi vanhempaakin hautakulttuuria, sillä siellä kivien välissä näkyy punaista hiekkakiveä. Näitä punaisia hiekkakivilaattoja ei näiltä seuduin juuri löydä, joten ne on kauempana tänne kuljetettu. Punainen on ”elämän ja veren väri” ja samaa kuin nykyiset punaiset ruusut. Tämä kalmistoalue sijaitsee Palhojaisten kylän alueella.

Viime kesän paras päivä

*Oli kesä vuonna 1985!
Sitä odotella, tervetulleeksi toivotella,
piti kylmän kevään kestäessä.
Tutisten lumituiskussa.
Ehti meille aivan pian,
aika yöttömän yön.
Toi kesän tullessansa,
mettumaarinkin menoinensa.
Sai kaiken kukkahan,
mansikkamaankin mainiosti.
Poistui pelot piilossa painaneet,
pakkasien pahoista teoista.
Jo tuolla turpoaa raakile,
paisuu punottavin poskipäin.
Tarjoten tenaville touhukkaille,
maistiaisen makean.
Yksi yhtenä juttuaa,
asiat pitää selostaa.
Osansa että ennättää.
Toinen ei oo yhtään muorimmainen,
'holotrompari' harmitoon.
Siroissa sormissaan marjaa mittailee katseellaan.
Palan haukkaa hampaillaan.
Sitä maistelee mietiskellen, aromia arvostellen.
Pitää paikkansa vieläkin,
Rokan syö rohkea.
Kantoinensa kaikkienensa.
pistää piilohon sukkelaan
mahtavimmankin marjan.
Miehenalku mainio.
Kiireesti kamera käsille,
kuva muistona menneestä,
mansikka-ajasta hyvästä.
Pihalla pöydällä pyöreällä,
astiat täynnä heloittaa.
Ympärillään pienimpiä,
lastenlapsia suloisia
Kelvottomin kontaten vielä
kauniilla kesäkedolla.
Ehkä muorin jo mentyä,
kuvaa katsellen huokaillaan.
"ei palaa aika entinen".
Rientävi aika, vierivät vuodet,
vain muistot rikkaat ja rakkaat jättäen.*

Marnen

Joitakin poimintoja Kyröläisestä kulttuurista

Tietokirjojen mukaan kulttuuri on sivistystä, viljelyä, alkuaan maanviljelyä. Eräs tietokirja jaottelee kulttuurin seuraavasti:

1. Luonnollisen ympäristön, maan, kasvien ja eläinten hoito ja jalostus ihmisen perustarpeiden tyydyttämiseksi.
2. Ihmisen toiminta ja sen tuotteet tekniikassa, tieteessä, taiteessa ja uskonnossa.
3. Ihmishengen jalostaminen
4. Jonkin kansan suoritusten kokonaisuus

Maanviljelys

Kyrönmaa on ollut pitkään asuttua aluetta, asutuskulttuuri on vanhaa. Maata on viljelty jo ainakin 1000-luvulta alkaen. Karjanhoitoa on harjoitettu 1200-1300-luvuilta alkaen. Kydönpoltto, jonka Isak Brenner (kirkkoherra) teki tunnetuksi 1600-luvulla, laajensi viljelyskulttuuria huomattavasti.

1400-luvulla tuli käyttöön kehäaura, joka käänsi maan, se tehosti maanviljelyä ratkaisevasti. 1500-luvulla turkisvero jäi pois ja piispanvero ruvettiin maksamaan viljellyn pinta-alan mukaan. 1600-luvulla tervanpoltto laajensi asutusta eli kulttuuria, koska menttiin yhä kauemmaksi entisestä asutuksesta tervanetsiin. 1700-1800-luvuilla kaskiviljely tuotti runsaita satoja. Vaasan ruis oli kuuluisaa. Monet talot rikastuivat. Ylpeys rakennutti rikkauksien avulla kaksifooninkisia, pitkiä taloja, joita ei muualla Suomessa tavata. Vaikutus ulottui näin rakennuskulttuuriin.

Viljelykulttuuri, mukaan lukien viljan jauhatuksen ja valmistuksen ravinnoiksi, on kokenut viimeiskuluneina vuosikymmeninä suurimmat muutoksensa, ja nyt on päädytty lähes teolliseen viljelyyn.

Esimerkkejä kulttuurikehityksestä:

—pellavan viljely ja käsittelyt kotona valmiiksi vaatiksi, sama tapahtuu nykyisin tehtaissa.

Kun pellavan tai villan käsittelystä nykyisin pidetään työnäytöksiä, se on perinnekulttuuria.

Kirjallisuus

Laajasti ottaen voidaan Isonkyrön kirkkoherra Jaakko Geet (kirkkoherrana 1550-1585) mainita ensimmäisenä kirjallisen kulttuurin miehenä meidän alueellamme, vaikka ei häneltä kirjoitettua tekstiä ole säilynyt. Se kuvakertomus, jonka hän Vanhan kirkon seiniin maalautti omalla kustannuksellaan ai-

kansa lukutaidottomien ihmisten katseltavaksi, puoltanee paikkansa tulla tässä mainituksi.

Luku- ja kirjoitustaitoiset papit ovat 1800-luvulle asti lähes ainoita kirjallisen kulttuurin edustajia.

AEIMELAEUS—suku (emeleus) piti hallussaan Kyrön kirkkoherran virkaa 1706-1817. Kolmesta Aeimelaeuksesta vanhimman ja nuorimman säilyneen kirjalliset tekstit koskevat valituksia hallitsijoille sotien tuhoista. Keskimäinen mainitaan tässä siksi, että Suomen ensimmäisessä sanomalehdessä, joka ilmestyi Turussa 1793, oli Isonkyrön pitäjän historiikki. Lisäksi hän julkaisi useita ruumissaarnoja, pitkiä ja perusteellisia teologisia tutkielmia. Tällaiset olivat 170-luvulle ominaisia.

Lauri STENBÄCK, joka kuoli Isonkyrön kirkkoherrana 1870, oli tunnettu runoilija. Hän kirjoitti nuorena lyyrisiä ja romanttisia runoja vetäen vertaa Topeliukselle ja Runebergille. 1835 hän koki uskonnollisen herätyksen ja tuomitsi runouden. Meidän virsikirjassamme on hänen sanoittama virsi 395, tunnettu on myös hänen hengellinen laulunsa: ”Jeesuksen silmäin eteen...”

Frans Oskar DURCHMAN oli pappina Isossakyrössä 1843—62. Hän käytti kaunista suomenkieltä ja suomensi useita Lutherin teoksia. Kirkkoherra Niilo Vainio, joka kuoli tapaturmaisesti hevosen pillastuksessa kirkosta palatessaan helluntaipäivänä 1931, julkaisi monia uskonnollisia runoja ja virsiä. Hän osasi kahdeksaa eri kieltä. Unkarin kieli oli hänelle läheisin, josta suomensi useita teoksia.

Kirkonmiehistä lukkari Carl Wilhelm Lagus oli myös kirjoittava mies. Tunnetuin hänen tuotteistaan lienee v. 1867 ”Matti, Mikki ja Jussi isännille Isossakyrössä” -osoitettu kirje, jossa hän moittii näitä seuraavasti:

”Te teettä siinä väärin ettette tuo minulle kappoja määrättyinä ylöskantopäivinä vaan yksi tuaa silloon, toinen tällööön ympäri vuatta. ---Palkkajyvät, mikäli niitä tuodaan ovat seulan alaasia, pualeksi virnoja ja äärehittä. Ei niin häpeämätööntä ja tunnotonta kansaa ookkaa kun te kyrölääset”.

Vuonna 1858 perustettiin kirjasto Isoonkyröön. Lukkari Lagus kulki keräten varoja kirjastoa var-

Valtiopäivämies Matti Lakarin talo Valtaalassa v. 1892, jolloin Matti Lakari kuoli. Kuvassa kaksi hänen tyttärtään miehineen. Justiina ja Juho Maunuksela, ja Liisa ja Kustaa Nykvist. Tässä talossa toimi Isonkyrön ensimmäinen kansakoulu 20.1.1869-1.4.1871 seminaarin oppilas Juho Lakarin ollessa opettajana. Talon nykyinen isäntäväki on Sinikka ja Jussi Maunuksela.

ten, onnistuen siinä ihmeellisen hyvin, kuten kirjaston 100-vuotishistoriikissa sanotaan.

Matti MINNI, 1787-1866. Kirkonkirjoissa hänet mainitaan runoilijaksi. Häneltä on säilynyt runot mm. Palhjaisissa v. 1811 sattuneesta hukkumisonnettomuudesta, jossa 15 runoilijan sukulaista ja tuttavaa hukkui Kyrönjokeen lautan kaatuessa, sekä laulu paimenelle, joka on pilkkaruno silloisesta Isonkyrön rovastista Karl Erik Hällforsista, tosin se kirjoitettiin rovastin pyynnöstä. Runossa on 23 säkeistöä. Tässä näyte runosta:

”Vaikk’ on kyllä suuri saanto, pitäjästä saatavana
yhtäkaikki on häll luono, lähimmäistäns kaatava
viisisataa tynnyriä vuosittain hän saa jyviä
Tähän tulee vielä sitte seitsemättäkymmentä
tynnyrinalaa peltoa, että sopii vielä enetä
Toistatuhatta taksvärkkiä, voita juustoa lehmii
härkii

Yhtäkaikki eipä tämä tulo piisaa hälle
alammaisten pellolla hän aivan usein kävelee
torppareiltans jyvät otti, taksvärkit myös korotti
jne.

Semmonen on meidän pappi, aivan huono kunnoton
paha tahto isoo sappi, rietas häjy tunnoton
viekön lempo omans heille, jost on tuonutkin
sen meille”.

Matti Minnin tyttäret polttivat arkullisen isänsä runoja hänen kuolemansa jälkeen, koska runot oli-

vat heidän ajatuksena mukaan ”maallista kauhistusta”.

Matti UUNUUNEN s. 1854 Palonkylässä lauloi sepittämiään runoja. Esimerkkinä runo Isonkyrön kunnan sillasta:

”Runon kuulin kulkeissani Kyröön kuntaan
kuuluvasta lauttasillan laatukasta.

Sit’ on vesi vellutellut kaiket kesät kellutellut
Virrat on sen usein vieneet kevättulvain tullessa
Miettikää nyt miesten lailla kun vahingotkin on
vaaralliset

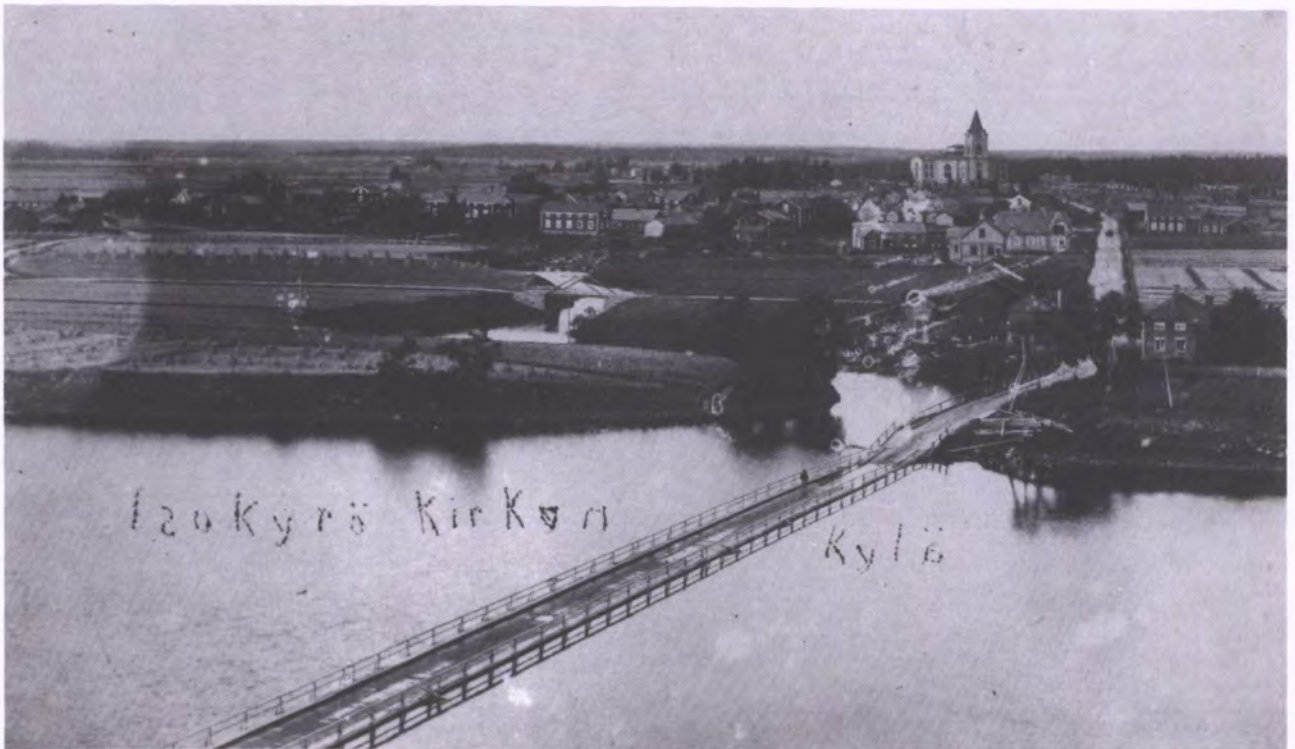
kuolematkin kummalliset tapaturmat tapahtuvat
siivottoman sillan tähden.

Onhan teillä kyllä varaa meijeriistä saatte rahaa
Knaapi paapan kaapis makaa uuden sillan kassarahaa”.

Edvad BJÖRKENHEIM k. 1934, oli paljon käytetty juhlapuhuja. Varsinkin uskonnollisia puheita hän piti suurella innolla ja lämmöllä. Kynä pysyi hyvin myös hänen kädessään.

Jaakko LAURILA k. 1956, oli sanomalehtimies. Hänen kirjallista jäämistöään ovat monet perusteelliset sukututkimukset.

Eino KONTASAS, sanomalehtimies, tutki paljon Pohjankyrön alueen historiaa. Toimi Napuen patostoimikunnan sihteerinä.

Lauttasilta ja kirkonkylää Vanhan kirkon katolta kuvattuna ennen vuotta 1920, jolloin Betonisilta valmistui.

Aune HEINONEN—HIISKU on kerännyt haastattelemalla vanhaa muistitietoa isokyröläisiltä 1930-luvulla, jolloin hän toimi opettjana Isonkyrön Keskkoulussa.

Varsinaisia kirjailijoita, jotka voivat käyttää titeliä kirjailija, ei kyrönmailta useita löydy.

Sakari TOPELIUKSEN voi tässä mainita, koska hänen äidinäitinsä suku oli lähtöisin Isostakyröstä. Suvun kantaisä on Vaismaan talon poikia Bertel Vaismaa, joka kaatui 30-vuotisessa sodassa. Välskärin kertomuksissa on Topeliuksen kyröläinen suku mukana.

Matti Nummensalo ja Ilmari Turja kuuluvat tähän joukkoon. Molempien tuotanto on niin laaja, että niistä voi kirjoittaa erikseen.

Kulttuuri sisältää niin paljon ja monenlaista, että kaikki ei voi tällaisessa suppeassa jutussa tulla mainituksi. Esimerkiksi kyröläinen musiikki ja kuvataide vaatisivat omat esityksensä.

Huomionarvoista on, että ensi syksynä kouluissa käyttöönotettava opetussuunnitelma sisältää jokaisessa oppiaineessa oppimäärän kuntakohtaisen soveltamisalueen. Tämä tarkoittaa sitä, että opetussuunnitelmaan kirjoitetaan, esim. mitä oman kunnan historiasta tai maantiedosta opetetaan. Tähän kotoiseen kulttuuriin tutustuminen auttane koululaista paremmin tietämään, missä hänen juurensa ovat. Samalla sen tarkoituksena on kasvattaa oppilaan itsetuntoa.

Kalevala-juhlavuosi on kulumassa loppuun. Sen

”Tätä peltoa kynteli taattoni mun ja kynteli taaton taatto. Se ostettu otsin on helmeilevin, ilon tuskan se tuttua maata”. Totta joka ainoa laulun sana. Arvo Lehtonen ohjaa parivaljakkoa ja Fiskars kymppiä vuonna 1936. Kuva Lauri Huhtala.

vietto on julkituonut oman kansamme kulttuuriperintöä. Ehkä valtakunnan opetussuunnitelmien uudistajat ovat huomanneet, että koululaisia on kiinnitettävä juurilleen. Näin vastustetaan samalla ylikansallisen kulttuurin tunkeutumista kaikkialle.

Rautatien varrelta

Tuuralan kylässä mutkittelee reilun kahden kilometrin mittainen tie. Se on vanha, hevospelien aikana käytössä ollut. Nykyisin sitä ei kovinkaan paljon käytetä, koska parempi ja kivettömämpi tie kulkee muualta.

Nimenä oleva ”rautatie” saattaa viitata siihen aikaan kun Vaasan rataa rakennettiin. Eli noin sadan vuoden taakse. Toinen selitys voinee löytyä tien kivi- syystä ja kallioisuudesta. Sillä kovapyöräisten aikaan kivistä ja kallioista irtosi helähteleviä ääniä. Tietäähän sen, kun rautavanne kulkee pitkin kiven pintaa, niin sointu syntyy kuin rautatiestä konsanaan.

Ennen varsinaisen tien tekoa paikalla oli tietysti mutkainen polku. Ja silloiset paimenet kaitsivat karjaansa sen varrella. Ja niihin aikoihin taisi tulla polun varteen käyttöön uhrikivi. Aina ohi kulkiessa sen halkeamaan piti heittää kivi. Ja mikäpä tietää, ettei paimenpoikien ole eväistäänkin pitänyt osaa kiven halkeamaan laittaa. Jos kaikesta huolimatta huono tuuri vainosi paimenia, piti osata loru;

Mikä tuli’ Turma puri.

Neitsyt Maaria kysyi: Tuliko veri?

Pietari vastasi: Ei se jo parani.

Tämän olisi pitänyt ainakin tepsä, jos kyykäärme pääsi paimenta puraisemaan. Sillä siihen aikaan käärmeitä oli aivan toisella tavalla kuin nykypäivinä.

Ja onhan nykyäänkin jo tunnustettu, että henkinen parantaminen on monesti tehokasta. Samaisen tien korkaimmalla kohdalla, eli Suurenniemen kalliolla, on toinenkin kivi johon on hakattu viesti: Palo 1787. Se viittaa alueella raivonneeseen metsäpaloon. Sen aikuisia tervaskannon hiiltyneitä kantoja näkee vieläkin. Ettei vain samaiset paimenet olleet tekemisissä palon kanssa.

Vielä nykypäivänäkin uhrikiven halkeama on täynnä nyrkinkokoisia kiviä. Jani Vuoriokin ihmettelee moista kivien määrää. Nykyinen vanhempi ikäpolvi kertoo, että pikkupoikana ei uskallettu sen ohi kiveä heittämättä kulkea, paitsi rohkeimmat!

Valoa ikkunassa

*Lehtimetsän reunassa on talo pieni harmaa,
on siinä seisonut se sata vuotta varmaan,
Jos se voisi kertoa kaikki ajan vaiheet,
niin moneen kirjaan varmaankin saisi siitä aiheet.*

*Valo himmeä on tuikkinut läpi ruudun kuuden,
vaan valon aihe vaihtunut on tulles päivän uuden,
Hirret talon uutuuttansa hohti vielä silloin
kun päreän liekki valoa toi aamuin sekä illoin.*

*Talikynttilä myös lepatti, se oli valun oman
kera päresoihutujen se toi nyt valon soman,
Vaan minkä ihmeen aikansa öljylamppu saikaan
jo silloin ehkä tiedettiin se on alku uuteen aikaan.*

*Kehitys toi aikansa meille sähkövalon,
vaan ikkunat ne pimenivät myötä maailman palon.
Sammui valo ikkunasta myöskin talon harmaan,
Kun riehui sota ankarana rajoil maamme armaan.*

*Näin aikaan vuosikymmenten sukupolvet vaihtuu,
ne myötä liekin sammuneen nyt unohduksiin haihtuu.
Kun ei vanha väsynyt enää jaksa tehdä matkaa,
on onni että nuorempi voi työtä aina jatkaa.*

*Jos kuljen syksyllällä ohi harmaan talon,
voin ikkunasta pienestä nähdä kirkkaan valon.
On hyvä ken saa avata oven mökin oman,
saa viettää siellä viikonlopun sekä kesäloman.*

LEO KYNTÄJÄ

K.J. Mielty:

Jälkipuintia varhaishistorian seminaarista

Kalevalan juhluvuosi 1985 on päättymässä. Kansalliseepoksemme 150-vuotisjuhlan kunniaksi on eri puolilla Suomea järjestetty monenlaisia tapahtumia. Vuoden ainoaksi tieteelliseksi tapahtumaksi kohosi Res Botnica Antiqua I seminaari Isossakyrössä 9. ja 10.8.1985.

Seminaarin yhtenä tarkoituksena oli hakea valaistusta suomen- ja ruotsinpuoleisen Merenkurkun alueen sekä erikoisesti Etelä-Pohjanmaan menneisyyteen.

Seminaarin johtajana toimi Kalevalan juhluvuoden toimikunnan puheenjohtaja, opetusministeriön kansliapäällikkö Jaakko Numminen. Seminaa-

rin järjestäjiksi oli ilmoitettu puolentusinaa yhteisöä. Mikään yhteisö sinänsä ei kuitenkaan järjestä mitään. Siinä tarvitaan aina henkilö, jolla on taitoa ja tarmoa pitää ohjaket tiukasti käsissään. Niinpä tämänkin tilaisuuden järjestelyistä päävastuun otti kannettavakseen maakuntaneuvos Teuvo Lagerstedt, hoitaen tehtävänsä kokemuksen opettamalla varmuudella.

Esitelmien pitäjiksi oli saatu parhaiten kotimaisten asiantuntijoiden lisäksi erikoisalojen asiantuntijoita Unkarista ja Ruotsista.

Seminaarista on nyt kulunut riittävän pitkä aika, jolloin mieliin on jäänyt olennaisimpia kohtia tilaisuuden annista. On otollinen aika ryhtyä suorittamaan jälkipuintia.

Asutustyhjiö

Tutkijoiden piirissä on pitkään vallinnut käsitys, että Etelä-Pohjanmaalla olisi ollut asutustyhjiö vuodesta 800 aina vuoteen 1200 saakka. Tällaiseen käsitykseen on päädytty, kun arkeologit eivät ole saaneet saamaan käsiinsä Etelä-Pohjanmaalta sellaisia esineitä, jotka olisi voitu ajoittaa kyseiselle ajanjaksolle. Siitä on sitten yksinkertaisesti päätelty, että väestö on täältä hävinnyt. Tällaiseen hataraan olettamukseen uskoen, on sitten pyritty hakemaan ja esittämään monia erilaisia syitä. Yksi tällainen, joka nousi esiin seminaarissakin, on Tapio Segerin ruttoteoria. Hänen mukaansa selitys Pohjanmaan asutuksen taantumiselle on Itä-Rooman keisarin Justinianuksen (527-565 j.Kr.) ja hänen seuraajiensa hallituskausina raivonnut rutto, joka laivarotan välityksellä olisi tullut Etelä-Pohjanmaalle.

Koska Isonkyrön Leväluhdan ja Vöyrin Kälدامänen hautaukset ajoittuivat nykyisen tiedon mukaan juuri siihen aikaan, Seger päättelee niiden olleen paikkoja, joihin upotettiin tämän pelottavan kulkutaudin uhrin. Ruttoepidemia olisi sitten myöhemmin johtanut seudun täydelliseen autioitumiseen.

Hämäläiset, hitaita kun ovat, olisivat sitten odottaneet peräti neljäsataa vuotta ennen kuin uskalsivat tulla Etelä-Pohjanmaan alueen asuttamaan.

Mikäli Segerin ruttoteoria ja yleensäkin asutustyhjiöteoria pitäisi paikkansa, täällä asustaisi valtatyyppinä Hämeen valkotukkainen, pystynäinen, pyöreäpäinen itäbalttilainen rotu. Ihmiset olisivat rauhallisia kuin "fiilipytty" ja ilmaisivat mielipiteensä harvakseen hämeen murteella.

Professori Istav Kizely ei tällaista tyyppiä juuri Kyrönmaalta ole tavannut. Eikä määritelmä oikein tunnu sopivankaan Etelä-Pohjalaiseen "perusjunt-

Seminaarin johtaja, kansliapäällikkö Jaakko Numminen kuvattuna Vanhan kirkon papinovella.

Professori Istvan Kizely tutkimassa kyröläisrotuja Vanhan Kirkon lattian alla olevissa hautaholveissa.

tiin". Juuri päinvastainen tyyppi tuntuisi tutummalta.

Suorasarvinen lehmirotu

Viime lokakuun 27 päivänä filosofian tohtori Aino Rätty-Hämäläinen piti kulttuurijuhlissa Vaasan kaupungintalolla juhlaesitelmän Ilmari Turjaasta, jolloin Turjalle luovutettiin kulttuuripalkintona Jaakko -veistos. Esitelmöitsijä kertoi Turjan tarkastelleen pohjalaista luonteenlaadua seuraavasti; "Klemetin mielestä meissä on flaamilaista, Jussi Lauroselan mielestä kainuulaista, Armas Luukon mukaan hämäläistä. Tultiin mistä tultiin, niin me oomma niinkuin Egyptin suorasarvinen lehmirotu, joka on sieltä monesti hävinnyt sukupuuttoon, niin että on pitänyt tuoda vääräsarvisia tilalle. Mutta nytkin itikat ovat Egyptissä mustankirjavia ja suorasarvisia, niinkuin hamassa muinaisuudessa. Samoin Pohjanmaalla on aurinko ja ilma, maa ja meri muokannut esi-isät mustanpuhuviksi, jotka ovat välillä synkkiä, välillä hupaasia." Taidatkos sen paremmin sanoiksi pukea.

Varhaishistorian seminaarissa voitiinkin panna merkille, että uusi tutkijapolvi on käynyt ennakkoluulottomasti asutuskato- ja rotuengelmiä kimppeen. Jo nykyisten tutkimusten valossa näyttäisi siltä, että aukko on ollutkin tutkimuksissa eikä asutuksessa.

On suorastaan ihmeellistä viisautta tai sen puutetta, että muinaisten aikakirjojen, kronikoiden, matkakertomusten, saagojen, niin myös meidän Kalevalan sanomaa on pidetty sen ajan ihmisten mielikuvituksen tuotteena, jolla ei olisi mitään annettavaa historian tutkimuksen kannalta katsoen. Kirjoitukset niin myös suusanalliset perimätiedot ovat syntyneet eleyllä historiallisella ajalla. Myyttiselle historialle, jota meidän Kalevalamme edustaa, on ominaista,

että todellisuus ja mystiikka ovat niissä sekoittuneet toisiinsa. On vaikea selvittää, mikä on ollut todellista ja mikä tarua.

Helpoin tapa ja samalla yleisin, on leimata myytit kokonaisuudessaan mielikuvituksen tuottamaksi taruksi.

Miesten syöjä kylä, urosten upottaja

Dosentti Siikala esitelmöidessään aiheesta Kalevalan Pohjola ja Etelä-Pohjanmaa totesi; Vaikka Kalevalan Pohjola-mielikuvat sisältävätkin selvästi myyttisiä aineksia, ei taruja ole koottu pelkästä mielikuvituksesta, vaan siitä maailmasta, jossa ihmiset ovat eläneet. Vaikka ei Siikala osoittanutkaan kartalta Kalevalan Pohjolan sijaintia, toteaa hän Pohjan rannan samoin kuin Pohjan meren ilmaukset viittaavan selvästi Pohjan rannikon suuntaan. Myös "miesten syöjä kylä, urosten upottaja" viittaavat Isonkyrön Leväluhdan ja Vöyrin Kälđamäen luu- ja esinelöytöihin. Pohjoisilla alueilla säilynyt skandinaavisvaikutteinen Sammon ryöstö on todennäköisesti sepitetty Pohjanlahden alueella. Moni on varmaan miettinyt sitä, miksi ei täällä ole säilynyt rikkaaseen Pohjolaan liittyvää perimätietoa, mikäli tapahtumien tausta on täällä? Eikö koko Kalevalan tapahtumien alue ole Karjalassa, josta tiedot pääasiassa on kerätty?

Dosentti Aarni Erä-Esko esitelmöi Isonkyrön Leväluhdan ja Vöyrin Kälđamäen arvoituksista.

Ilmiöön on yksinkertainen selitys. Lännessä roomalaiskatolinen kirkko hävitti ihmisten myyttiset menot, jopa asukkaiden pyhien paikkojen nimet muutettiin. Kirkko otti haltuunsa pakanalliset palvontapaikat ja mm. Isonkyrön vanha kirkko on rakennettu rautakautisen kalmiston päälle.

Samoin menetteli idässä kreikkalaiskatolinen kirkko. Vain välimaastoon jääneellä alueella laulettiin loitsuja vielä Lönnrothin keräysretkien aikana. Lappalaisten joikumista pyrkii kirkko vasta nyt todenteolla estämään.

• • •

Uumajan yliopiston arkeologian professori Evert B a u d o u tutki Julkun ajatuksia yhtenäisestä Kainuusta esitelmöidessään Västerbottenin ja Österbottenin yhteyksistä esihistoriallisen ja historiallisen ajan vaihtuessa. Hän kehotti siitepölyanalyysillä tutkimaan Pohjanmaata. Jos sittenkin löytyisi merkkejä asutuksen katkeamattomuudesta.

• • •

Oulun yliopiston historian professori Kyösti J u l k u tuli seminaariin suoraan Reykjavikista Islannista ja esitti uutta tietoa muinaisen Kainuun sijainnista. Hän selitti skandinaavisen saagan nimen yksinkertaisesti historiaksi. Saagan antaman taustatuen avulla Julku esitti, että Kainuu on ollut yksinäinen suomalainen alue Pohjanlahden pohjoisosassa molemmin puolin Pohjanlahtea. Keskiajan lopulla Kainuu sitten sijoittuu ainoastaan Suomen puolisolle Pohjanlahden itärannalle, kun ruotsalaiset asuttivat länsirannan ja jättivät alleen kainulaisasutuksen.

• • •

Maisteri Ilpo L a g e r s t e d t oli tutkinut verokarttoja ja todennut, että Kyrön nykyinen asutus Palonkylässä on asettunut samoille paikoille, joilta on löydetty rautakausien hautoja. Hän epäilikin, että kyröläisten sukutalojen asuinpaikkoja, kaivettaessa saattaisi paljastua jäänteitä asutuksesta, joka on jatkunut rautakaudelta tähän päivään saakka. Näinhän todella onkin. Sillä Kyrönjoen pohjoisrannalta tunnetaan ainakin Rinta-Ulvisen, Ollikkalan, Perttilän ja Pukkilan talojen tonteilta rikkaan rautakautisen asutuksen jäänteitä.

• • •

Varsinkin Pukkilan löydöt viittaavat erittäin rikkaaseen sotilaskansaan. Dosentti Aarni E r ä - E s k o mainitsi esitelmässään saksalaisen arkeologin J. Wernerin havainneen, että Pohjois-Italiassa sijaitsevan Monzan tuomiokirkon eräessä kuninkaallisessa haudassa on samasta verstaasta peräisin olevaa esineistöä, kuin Pukkilan haudan esineistö.

Pukkilan päällikön venehaudan eräs koruaihe on niin harvinainen, että koko maailmasta vastaava tunnetaan ainostaan Sutton Hoon päällikön venehaudasta Englannista.

Minkälaista yhteyttä näillä tapauksilla on keskenään? Toimittiko Itä-Rooman valtias kaukaisen Pohjolan valtiaalle, samoin kuin Sutton Hoon päällikölle koru- ja esinelahjoja pitääkseen valta- ja kauppasuhteet kunnossa? Tällaisten yksityiskohtien ratkaisemiseen ei seminaarissa pyrittykään. Ne jäivät asiantuntijain keskenään ratkaistaviksi. Seminaarin yk-

Vuosien 1982—1984 aikana tehdyissä Leväluhdan uhrilähteen tutkimuksissa löytyi ammin tukitusta lähteestä pääkallo, jonka sisällä oli ehjänä säilyneet aivot.

si tarkoitus tuli kuitenkin täyttymään. Eri alojen huippuasiantuntijat opetettiin olemaan yhteydessä keskenään.

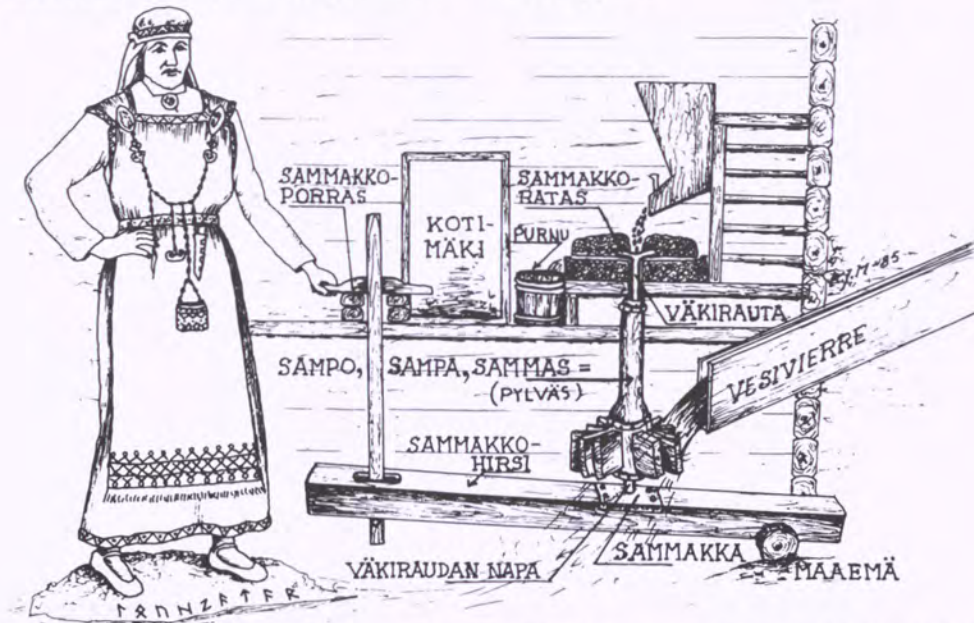
Seminaarin päättyessä mielet olivat innostuneita. Jokainen oli sitä mieltä, ettei tätä pidä jättää tähän.

Kansliapäällikkö Jaakko Numminen etsi loppuvuorossaan tapaa, miten tutkijain seuraavat istunnot ja tutkimusretket tulisi hoitaa.

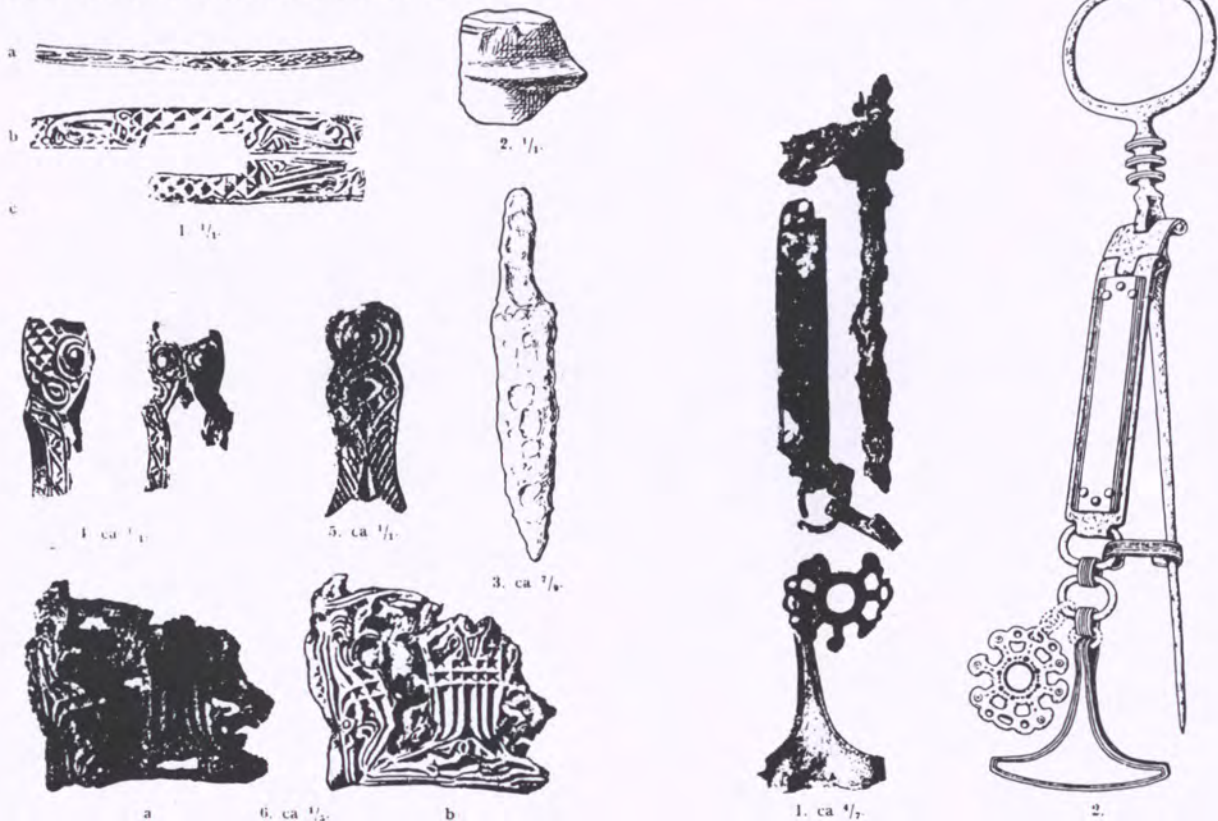
Maakuntaneuvos Teuvo Lagerstedt rohkeni kääntyä professori Baudoun puoleen, olisiko ajateltavis-

sa, että Uumajan yliopisto ottaisi tutkimuksen kohteeksi myös Merenkurkun suomenpuoleisen alueen, Österbottenin. Tähän Baudou vastasi heti, että se on ajateltavissa.

Seminaarin osanottajat olivat yhtä mieltä siitä, että käsillä on vakavin kulttuuripoliittinen haaste, mikä edessämme on koskaan ollut. Samoin täydestä sydämmestä yhdyttiin Lagerstedtin esittämään toivomukseen, että seminaarissa syntynyt Isonkyrön henki ei loppuisi.

Seminaarin erikoispostikorttina oli K.J. Mieltyyn piirros SAMMON juurruttamisesta MAAEMÄHÄN, VESIVIERTEHESEN JA KOTIMÄKEHEN.

Mitä yhteyttä on Pukkilan päällikön venehaudan koru- ja esinelöydöksillä Monzan tuomiokirkon kuninkaallisen haudan ja Sutton Hoon päällikön venehaudan koru- ja esinelöydösten kanssa?

Kuolevan miehen joulujuhla

Yksi ihminen miljoonasta, yksi kuoleva tuhansista, yksi ihminen jota sinä et tunne, jota sinä et sure, et kaipaa. Ihminen — kuin kloonattu markkinatavara, oli henkilö kuten sinä: ajatteli, tunsi, unelmoi, eli. Hän luuli olevansa kuolematon kuin Jumala...tai sinä.

Tänä jouluna sytytän kynttilän hänen muistolleen, heidän muistollensa. Tänä jouluna laulan hiljaa Sylvian joululaulua, etten unohtaisi, että myös minä kuolen, sillä hänkin kuoli. Tänä jouluna rukouilen, sillä ensi joulua ei ehkä ole.

Pitkä, tumma, 26-vuotias, komea nuorimies, joka ei ole ehtinyt elää vielä tarpeeksi kauan, saa kuulla hetkensä olevan luetut. Maksaan metastasoitunut suolistosyöpä on miehen kohtalona. Vatsa avataan ja vatsa suljetaan, mutta mitään ei tehdä. Mitään ei voida tehdä. Syksy alkaa olla loppuillaan, on 12. päivä marraskuuta.

Mies kapinoi kohtaloon vastaan. Hän ei usko, hän ei halua uskoa, hän kieltää kaiken. Hän saa kuukauden elinaikaa. Kuukausi on kovin pitkä aika kun odottaa jouluaattoa, mutta kovin lyhyt kun odottaa kuolemaa. Mies ei odottanut joulua.

Kuudenhengen potilashuoneessa ei ole kovinkaan mukava olla, sillä toisetkin haluavat tietää. Hän ei halua puhua toisten kanssa, hän ei halua kertoa, hän ei halua kuolla. Hän vihaa tätä maailmaa, tätä niin epäoikeudenmukaista maailmaa.

Kun vien häntä kapeita kellarikäytäviä pitkin iso-tooppilaboratorioon luustokartoitusta varten, hän pysähtyy yllättäen ja katsoo minua syvälle silmiin. Hän pelkää, näen sen heti. Mutta näkeekö hän, että myös minä pelkään? Katsomme toisiamme pitkään, hän minua ja minä häntä. —Sano minulle, hän pyytää, sano minulle mitä on kuolla? Pyyntö tulee hiljaa, ääni tuskin muuttuu sanoiksi. Sadasosasekuntien hiljaisuus. Mitä hän odottaa minun sanovan? Kertovan, miten hän kuolee, niistä kivuista, siitä pelosta? Ei- ei siitä. Ennustavan, mitä on tietoisena ja tajunnan rajan tuolla puolella, vai kenties uskoon kääntymisestä, uskonnollista juustosta?

Sadasosasekunnissa minä ymmärrän sanoman: — kuule, minä pelkään kuolla. Miehen käsi olkapäälläni, tartun siihen, hänen ruskeat silmänsä koskettavat suoraan sydäntäni. ”En minä tiedä, mitä on kuolla”. minä vastaan painokkaasti ja jatkan: ”Mutta luulen, että se on yhtä luonnollista ja rikkasta kuin syntyminen, yhtä kaunista, kunhan on tehnyt sovinnon itsensä kanssa.”

Hän nyökäyttää päätään, hänen silmänsä eivät ole yhtä surulliset, yhtä pelokkaat kuin hetki sitten. Jat-

kamme matkaa kapeita, kaikkuvia kellarikäytäviä pitkin.

Hän saa sytostaattihoidon 15. marraskuuta. Viikonlopun hän oksentaa ja voi huonosti. Useiden solumyrkky- ja sädehoitokuurien jälkeen hän alkaa toipua. Paino on pudonnut kymmenen kiloa. Hän toivoo hiljaa paluuta elämään, hän uskoo, hän rukoilee. Hiljainen rukous on kuin kaupankäynti Jumalan kanssa: ”Pelasta minut, niin minä lupaan palvella sinua”. Epätoivoisen ihmisen ansioluettelo siitä, mitä hän haluaa elämässään vielä tehdä. Aikaa, aikaa vain puuttuu.

Yksityishuoneeseen siirretty yksinäinen mies, vain 26-vuotias, saa viisi punaista ruusua ja tiedon, että syöpä on levinnyt myös luustoon. Radiossa soitetaan rakkauslauluja. Hoitajat kahvihuoneessa nauravat hilpeästi kollegansa muisteloille viimekuisesta ulkomaanmatkasta. Maailma on mennyt sekaisin. Toivo on menetetty.

Radiossa soitetaan Sylvian joululaulua 10. joulukuuta. Hänellä on hengitysvaikeuksia ja iho on muuttunut kellertäväksi. Ruokahalut ovat olemattomat. Raottaessani huoneen ovea saranojen säestyksellä hänen katseensa kääntyy minuun. Silmien väri on syventynyt hiukan ja varjot kasvoilla ovat terävöittäneet piirteitä. Vien hänelle kipulääkeannoksen tuskien lievittämiseksi. Vedän tuolin lähemmäksi sänkyä ja istuudun hetkeksi, vaikka en tiedä, mitä kertoa, mistä puhua.

Hän hymyilee minulle. —Tiedätkö, hän kuiskaa, tiedätkö, että olet minun enkelini? Ajatella, olen elänyt 26 vuotta tietämättä, että sinä olet olemassa. Ja nyt kun tulevaisuutta ei enää ole, minä löydän sinut ja nautin jokaisesta hetkestä, jolloin voin nähdä, kuulla, aistia, että olet läsnä, tietäen, että koskaan et jätä minua yksin.

Pientä hymähtelyä puhtaiden lakanoiden alta, ja äkkiä hänen silmänsä vakavoituvat, suunsa pingottuu kuin piikkilanka-aita: —Lupaa minulle yksi asia. Lupaa, että pidät minua kädestä kun pelkään. Pidä minua kädestä loppuun asti, vaikka en sitä itse pyytäisi. Lupaathan?

Olen tukehtua omiin kyyneliehiini, sillä on vaikea niellä ja hengittää samanaikaisesti. Itkeä ei saa. Täytyy olla urhea pikku enkeli, joka osaa lohduttaa. Täytyy. Otan hänen suuren kouransa omaani ja pidän siitä lujasti, kuin pelastaen hänet siten hukummasta. —Minä lupaan.

Näen unta valkoisesta arkusta ja punaisista hautajaisista. Suuret soihdut ja pitkät viitata, raskaat sävelet, huimausta. Kävelen hautajaisaattueessa yl-

läni tulenpunainen puku ja kädessäni loppuun palanut soihtu. Kun lasken suuren seppeleen hänen arkunsa ylle, huomaan kauhukseni, että arkussa maakaankin minä.

Aamulla minua vavisuttaa. En yleensä ajattele työasioita kotona, voimavarani eivät riittäisi siihen. Tänä aamuna en ajatellut mitään muuta kuin työasioita.

On aatonaatto, 23. joulukuuta, joulun voi aistia ympärillään. Vien pienen valkosiipisen enkelin hänen yöpöydälleen. —Olen kehystänyt sen itse. Minulla oli niitä monta, liian monta. Tässä se on edukseen... Asettelen sitä sekavin tuntein. Minä pelkään kuolemaa, olen aina pelännyt. Olen kuin se pieni enkeli siinä pöydällä: yhtä pieni ja yhtä avuton. Hän on juuri saanut morfiiniannoksensa ja on siitä väsynyt. —Kiitos, olet herttainen. Enkeleistä olen aina pitänyt, hän sanoo.

Kello on 20.30. Ulkona on pimeää. Vain tähdet loistavat valaisten valkean katukäytävän. Istun kansliassa kirjoittamassa iltaraporttia, kun kollegani sukeltaa viereeni kuin tyhjästä. —Kuule, hän sanoo. Hätkähän ja nostan katseeni papereista. —Hän pyytää sinua luokseen, on kovin väsynyt ja hengitys on tuskallista. Vaihdoin juuri happipommin. —Me-

nisitkö, hän kysyy. Nousen ja kuulen omien askelten kaiun: kop, kop...

Huomaan heti, vaikkakin huoneessa on pimeä, että aikaa ei ole kovinkaan paljon. Istuudun ja otan häntä kädestä. Hän tuskin jaksaa hengittää. Puolesatoista kuukaudessa hän on vanhentunut 20 vuotta. —Olen tehnyt rauhan itseni ja Jumalan kanssa. Vaikka olen valmis, en ole rohkea. Onneksi tähdet odottavat. Ne rauhoittavat niin kuin sinä.

—Tiedätkö, olet elämäni tärkein ihminen. Olen elänyt 26 vuotta ajattelematta ketään muuta kuin itseäni, tekemättä mitään muuten kuin hetkellistä nautintoa ja hyötyä ajatellen. Olen elänyt ilman päämäärää, minulla ei ole menneisyyttä. Kuukaudessa olen oppinut rakastamaan muitakin kuin itseäni.

Itken matkalla kotiin. En muista, että kenenkään potilaan kuolema olisi koskettanut niin kuin hänen. Kun katson taivaalle, näen tähtien iskevän minulle silmää. Silloin ymmärrän, että olen ollut urhea. Silloin ymmärrän, että myös hän on ollut urhea. Ylitsevuotavainen hyvinolontunne täyttää mieleni.

Jouluaattona sytytän valkoisen kynttilän hänen muistolleen ja laulan Sylvian joululaulua. Hän odotti kuolemaa ja tuli joulu, kuoleman ja elämän juhla. Hänen juhlaansa.

Päivikki

Taas joulu joutuvi

*Me joulujuhlan saamme taasen armaan,
se valon juhla jälkeen syksyn harmaan.
Taas loistaa kynttilät ja lamput sadat,
ehkä köyhimmille valoa tuo hiukan joulupadat.*

*Ei ole juhla aito niinkuin oli ennen,
kun muistaa joulut lapsuusajan menneen.
Se aikaa liikemaailman on ja suuren rahan,
saa köyhä työtön vain siitä mielen pahan.*

*Miksi ei joulu saavu myöskin Etiopiaan tai Burmaan,
kun siellä nälkä, kuivuus ihmisiä surmaa.
Ne puuttuu kynttilät ja tähdet joulupuusta,
ei kaiju joululaulut lapsen nälkäisestä suusta.*

*Sama tähti loistaa niinkuin silloin kerran,
mi tietäjät vei luokse taivaan herran.
Vaan joulunsanomaa voi tuskin ottaa vastaan
äiti tuo mi hautaa nälkään nääntynyttä lastaan.*

*On rauhan sanomaa myöskin viety heille,
ei miekoin, keihäin niinkuin viikingit toi meille.
Vaan minkä ystävyys ja rauha rakentaa,
sen sodat kapinat voi kohta hajottaa.*

*Maan rikkaudet riisti valloittaja kerran,
kun lähti kansan köyhän jätti huomaaan herran,
On joulu niinhän sanotaan myös juhla tahdon hyvän,
kai nälkäinenkin puuroonsa saa jonku riisinjyvän.*

LEO KYNTÄJÄ

Kappaleita luonnonkirjasta

Päättymäisillään oleva vuosi kulki jälleen omia ratojaan. Talvi pahoinpiteli luomakuntaa pitkään ja karsi heikot pois. Taidettiinpa vuosisadan pakkasennätyksiä tehdä monin paikoin.

Pakkasten paukuessa luomakunta oli todella vaihtelias, pikkulinnut nostivat höyhenet pörrölleen, mutta ankeat olivat ajat kuitenkin. Tuli vain monta kertaa mieleen, mikä lie niiden ohuiden tulitikun paksuisten jalkojen lämpötila. Taisivat olla varsin viileät, ellei jo tunnotomatkin. Ja sananparsa jalat ovat kylmä kuin hanhen varpaat piti myöskin lintujen osalta paikkaansa, eikä pelkästään ihmisten varpaat, johon sananparsa tietääkseni viittaa.

Mutta pakkasissa oli sentään oma hohtonsakin, jäätyvät puut antoivat paukkeellaan oman, ettei sanoisi tilanteeseen sopivan rytmin ja loi maisemaan tiettyä eloa, sillä niin hiljaista oli hiihtäminen maastossa.

Tiaisparvien kieppuminen koivun jäätyneissä ok-

sissa toi mieleen monesti hidastetun filmin, tai ainakin siltä se tuntui. Sukset luistivat huonosti, mutta eipä lipsumistakaan havainnut. Umpihankeen kun meni ja hetken turkit päällä tarpoi, alkoi kummasti lämmetä, vaikka partaan jäätyikin lisää höyryä eikä viima tuntunut enää lävitse.

Tuli siitä viimein tosi harmejakin pitkään jatku-neista pakkasista. Kun hanaa eräänä kauniina pak-kasaamuna käänsi, ei tapahtunut sitten yhtään mit-tään, routa-kelmi oli jo yltänyt vajaan pariin met-riin. Ja siinä repesi monelle turhaa työtä, jollain poppakonstilla piti yrittää niitä sulatella. Eikä hom-ma siihen yhteen kertaan toki usein jäänyt, vaan kertausharjoituksia toki parhailla riitti alkukesään saakka.

Mutta ennen kuin sinne alkukesään päästiin tuli odottavan aika pitkäksi. Routa sulii verkalleen, eikä pellolle tuntunut pääsevän ollenkaan. Siinä muistui mieleen vain edellinen kevät, joka oli keskimääräis-

Kevät keikkuen tulevi on tapana sanoa, mutta viime keväänä se tuli hivuttamalla. Niin nihkeästi keväästä se kääntyi alkukesään. Ja paksu routa huokui pitkälle kesään, että pelättiin ehtisikö sulaa ennen seuraavaa talvea...

Risto Varismäki poikansa Juhana kanssa näyttää kansalle kalan mallia. Eipä silti, kyllä sitä kehtaa näytelläkin, niin friski hauki oli, 11 kilon kohtaa vaaka osoitti. Eikä ole mikään "kalajuttu" vaan tosi.

täkin varhaisempi. Kun nyt tuli toisinpäin, eli keskimääräistäkin myöhäisempi, isännät hermoilivat, eikä routa tuntunut välittävän isäntien toiveista yhtään mitään. Kevääseen jääneitä sarkoja kynnettäessä routainen maa näytti kuin jääteliä olisi ollut kyljellä. Mutta tulihan ne kahut sinne mullan alle kuitenkin, eikä kesän päälle tultaessa kukaan muistellut mennyttä kevättä pahalla.

* * *

Kesän myötä tulivat rutiinilla myöskin muuttolinut. Jotain silti tuntui tästäkin keväästä puuttuvan: kottaraiset, varsinaiset kevään ja kesän tuojat. Vain harvojen talojen liepeillä kuului nytkin niiden muuntuvat sävelkuviot. Merkillisen kauan on kulunut siitä, kun ne olivat yksinvaltiaita pihamaiden pöntöissä. Nyt samaisia pönttöjä asustaa talitiaiset ja käenpiiat. Olisiko kottaraisen paikan sitten tullut täyttämään kenties satakieli? Vaikka niin erilaisia ovatkin, satakieli lauleskelee lehvästön kätköissä, sitä vastoin kottarainen yleensä parhaiten näkyvillä paikoilla.

Kesän myötä kantautui jo toistamiseen huuhekajan merkillinen pesäpaikka. Se oli valinnut itsensä suojaksi heinäladon, sinne pyöräytti munat ja se saikin ainakin kaksi poikasta lentoon. Tämä ns. sivistys oli nähtävästi tarttunut tähän pariskuntaan pahemman kerran. On tietysti aivan toista hautoa, kun alla on paksu ja lämmin heinäkerros. Eikä muutenkaan ole

niin sään armoilla, kuin vanhoilla perinteisillä paikoilla kevätsohjoisissa metsissä. Tällainen latopesintä on muutenkin melkoinen harvinaisuus. Joskus tosin on epävarmoja tietoja kaptautunut huuhekajan pesinnästä metsäkämppien välikaatoihin.

Onneksi huuhekaja ei ole niin ankara hyökkääjä pesällään kuin lapinpöllö. Mansikeilleen heiniä hakiessa saattaisi helposti tulla toisiin ajatuksiin. Sillä se on niin kookas, että taitaisi olla vaikeaa tuntea isäntää samaksi sen ryöpytyksen jälkeen.

Tuli tässä samalla kertaa mieleen kevät, noin kymmenen vuoden takaa. Olin löytänyt varpuspöllön pesän vanhasta käpytikan kolosta. Ja tietysti sinne piti päästä kurkistelemaan, mutta korkealla oksattomassa haavassa oleva pesä tuntui tavoittamattomalta. Mutta apu löytyi tästä ns. silppuamisesta eli eräänlaisesta kiipemistyylisestä. Sähkölinjojen tekijät käyttävät likimain samaa menetelmää. Ero on vain siinä, että heillä on paalukengät, kun minulla ei niitä ollut. Ja pääsihän jotenkuten pesän korkeudelle ja varpuspöllö lennähti naapuripuuhun. Tiesin, että se saattaisi olla hyökkävä pesällään ja seurasin tarkkaan. Eikä siinä montaa hetkeä tarvinnut odotella, että pesän puollustaminen lähtisi käyntiin. Sieltä se vain tuli oksaltaan suoraan kohti, suljin silmäni ja odotin. Pipon olin ennen kiipeämistä vetänyt korville juuri hyökkäystä ajatellen.

Ja pöllön hyökkäyksen jälkeen pipo oli poissa. Siihen se oli kyntensä iskenyt ja lennättänyt mättäik-

Kasteisia, tihkusateisia ja helposti hengitettäviä aamuja riitti joka lähtöön. Hämähäkin pyyntiverkolle laskeutunut kaste innostaa kuvaajaa aina. Sillä on sama rauhoittavuus kuin sakealla usvallakin. Eikä voi olla yrittämättä aina uudelleen.

köön. Tämän jälkeen alkoi niin naurattaa ettei tahtonut ote puuhun pitää ja laskettelin alas. Onneksi varpuspöllö on vain vajaan sadan gramman painoinen, mutta jos hyökkääjä olisikin ollut se lapinpöllö...

Kesäkuun alkupäivinä Risto Varismäki koki huipuhetkiä nostaessaan verkkoja Kyrönjoesta. Sieltä tuli yksitoistakiloinen hauki ja vene keikkui noston aikan reippaasti. Olisiko kenties ollut suurin Isonkyrön kohdalta tänä vuonna noussut hauki? Näyttää siltä, että joki pikkuhiljaa palaa puhtaampaan suuntaan ja kalat polskivat tulevaisuudessakin.

* * *

Keskikesän parhaimpaan antiin marjojen osalta voitaneen nostaa lakka, sillä sitä tuli ennätyskellisesti. Jo alkukesästä arvioin, että sitä saadaan, koska halloista kukkimisen aikaan ei tietoa ollut. Ja niinhän siinä sitten kävi. Eräänäkin iltana, kun marjat vielä olivat raakoja, katselin ihmeissäni sitä marjamerta, joka hehkui iltaauringon loisteessa. Sellaista marjojen määrää en ole koskaan näillä nevoilla nähnyt. Eikä ihme, sillä eräs kylän isäntä muisteli vastavanlaista olleen vuonna 1947 ja minun syntymäaikani on tämän jälkeen. Ja kyllä sitä marjastajia soilla riittikin, ennen en ole mokomaa tungosta kesällä koskaan siellä nähnyt. Hangansevallakin kaikui vuoronperään kumpikin kotimainen kieli ja poimijoita risteili illasta aamuun. Ja kaikki halukkaat saivat vuoron perään marjansa. Lakka on siitä hyvä, kun se kypsyy pikkuhiljaa, eikä yhdellä rysäyksellä. Olen hieman arvioinut näkemäni ja kuulemani perusteella

sitä, kuinka paljon ko. nevaltakin marjaa vietiin. Päädyin arvioon, että määrä liikkui 500-1000 kilon välimailloilla. Seuraavaa samankaltaista vuotta kun venttaa, saattaa siihen se 40 vuotta huvetakin...

Sataa tihuutellutkin on kesän ja syksyn mittaan aivan riittävästi. Vettä ei ole kerralla yleensä paljoa tullut, mutta sen verran kuitenkin, ettei kuivaa laihoa tahtonut aina saada puitua. Kiusalliseksi ne voidaan kuitenkin luokitella. Sieniä moinen aina innostaa kasvamaan, eikä sienten ystävät nytkään pettyneet.

* * *

Vaelluslintuja on jonkin verran ollut liikkeellä. Pähkinähakit, pelottomat itäiset vieraat, ovat olleet kyröläistenkin vieraana syksyn mittaan. Koska pihlajassa on ollut yltäkyläisesti jälleen marjoja, on marjansyöjiäkin sen myötä näkynyt, elleivät rastaat ole ennättäneet ensin niitä hotkimaan. Omassakin pihapihlajassa parhimmillaan oli noin 40 linnun parvi tilhiä.

* * *

Kukapa muistaisi minkälainen oli jouluaatto 1984? Eipä sitä yleensä päähänsä saa, ellei merkitse muistiin. Lumesta ei ollut tietoakaan, ainoastaan tiet olivat liukkaaita, sekä voimakas eteläinen tuuli tuiversi kuin keväällä. Joten tänä jouluna tehdään se viisas päätös, että jouluaaton sää tarkasti muistiin allakan nurkkaan ja piironkiin odottelemaan, sillä joulu tulee jälleen ensi vuonnakin. **MATTI HANNUKSELA**

Kapustarinta, tämä viime kesänä varmaan monelle tutuksi tullut lintu pesii soilla. Siihen aikaan kun kansa oli lakkojen perässä, oli sen pesintä jo ohitse, eikä tarvinnut varoa pesää polkemasta. Mutta sen alakuloisen vihellyksen moni muistaa.

Isonkyrön kahviloista ennen sotia

Kirjailija Armas J. Pulla, jonka sota-ajan jutuissa esiintyivät väepeli Ryhmy ja kersantti Romppainen jees sanoineen, on joskus kirjoittanut kirjan Pariisin kahvilelämästä. Isossakyrössäkin oli oma kahvilelämänsä, josta tietääkseni ei kukaan ole kirjoittanut. Kahvilan pito oli ja on yrittämistä, joten tämä sopinee yrittäjien joululehteen.

En ole nähnyt em. kirjaa, enkä ole ollut Pariisissa, joten vertailussa Pariisin osalta täytyy turvautua mielikuvitukseen: Siellä kaukana Pariisi maailman metropoli iloinen ja valoineen. Täällä maaseutupaikatajä, syksyisin pimeää ja kuraa ja sen jälkeen lumi ja jää.

Siellä suuria taiteilijoita, mielenkiintoisia henkilöitä ja kansainvälisyyttä.

Täällä meitä tavallisia pulliaisia.

Siellä hienoja liemiruokia, viinejä. Täällä rapakaljaa. Siellä musiikki suurten mestarien säveliä, mieltä kohottavaa. Täällä kahvilan krammarista jenkan renkutusta ja kotimaisia valsseja, jotka olivat kuin kerjäläispojan joikuja kuninkaan tyttärelle.

Vertailua tein tätä kirjoittaessani, joten se ei vastaa silloisia tunnelmia. Kahvilat olivat silloin nuorten kokoontumispaikkoja iltaisin. Nykyisten nuorisokahviloiden edeltäjiä. Ei huvittanut aina kotona istua. Radioitakin jonkun verran oli, mutta sieltä tuli vain "luritusta", kun olisi pitänyt olla menoja ja meininkiä. Kahvilassa tapasi toisia ja sai kuulla levyjä. Päivisin hiljainenkin kahvila oli iltaisin täynnä nuoria miehiä. Tyttöjä ei näkynyt. Elettiin ahdasmielistä aikaa. Vanhemmat naisihmiset pitivät poikienkin kahvilassa istumista synnillisinä maailman menona.

Suuret rahavirrat eivät kahviloissa varmaankaan liikkuneet. Rahaa oli niukasti. Jotain piti aina tilatakin, muuten ei kehdannut istua. Vuoron perään pantiin markka krammariin. Joskus ostettiin Klupi7 aski kahvilan hyllystä, piti näyttää mieheltä. Näki heti miten poikasten liikkeet olivat kömpelöitä verrattuna elokuvien tähtien savukkeiden käsittelyyn ja syyttämiseen. Joskus kahvilaan tuli aikamiehiä, kuten hevos- ja markkinamiehiä. Heillä oli nahkatakit päällä ja rahamiesten eleet. He panivat pöydän koreaksi ja pelit soimaan. Merkeistä päättäen heillä oli mukana väkevämpääkin, jota he vähin elein lurauttelivat kaljalaseihin.

En usko meistäkään kaikkien mitään mallikelpoisia nuorukaisia olleen. Kyllä meillekin olisi kelvanut muukin kuin mehu, jos olisi värkeissä ollut varaa.

Kahviloita oli Isossakyrössä tietääkseni ainakin kymmenen. Jos niitä ei aivan pienissä kylissä ollut, niin suuremmissa oli kaksikin. Liikevaihto oli var-

maan monessa pieni. Eivät kahvilanpitäjien menotkaan tainneet suuria olla. Kahvila oli usein omistajien asunnon yhteydessä oleva huone. Sisutus ja kalustus olivat vaatimattomia. Viihtyminen kahvilassa riippui monista tekijöistä. Ilmapiiri riippui ihmisistä. Missä oli nuori ja nätti tyttö tarjoilijana, se noteerattiin plus-puolelle.

Silloin liikuttiin polkupyörillä. Tuolainen 30 kilometrin matka ei ollut mitään. Kahvila oli toisellakin paikkakunnalla ensimmäinen mairinnousupaikka.

Jokaisella Isonkyrön kahvilalla olisi oma tarinansa ja historiansa. Kahvila perustettiin — se eli aikansa — kunnes sitten syystä tai toisesta sammui. Orismalassa oli kaksi kahvilaa, Osuuskauppa ja Mylläri.

Valtaalassa oli Kulma-Kavila, jolle annoimme nimen Saluuna. Ei ollut Valtaalan kahvila antamamme nimen veroinen. Ainakin elokuvissa lännen saluunoissa joskus pantiin rantteliksi: pienittiin pöydät ja tuolit. Miehillä oli päässään lännen hatut ja reikäraudat vyöllä, joskus paukkuivatkin. Täällä oli vain tasapaksua.

Taipaleella oli Puskalan kahvila, jonka paikka on nyt meijerin rakennuksen alla. Osuuskaupalla oli myös kahvila Taipaleella. Keskustassa oli Talvitiien kahvila lähellä Kettulan kivitaloa. Toinen oli Perttilän kahvila Blomgvistin liiketalossa nykyisen osuuspankin paikalla. Ikolan tienhaarassa nykyisen Nuujan paikalla oli "puinen kivitalo" aumakattoineen. Siinä oli "Tuhannen riemun kahvila". Nimi viittaa Pariisiin. Silloisessa Pohjankyrö-lehdessä oli ilmoitus:

Tuhannen riemun kahvilassa

Isonkyrön Ikolassa

isännät iltaisin toisensa tapaavat.

Siihen ei ole paljon lisättävää. Niinhän asia oli. Kahvilat olivat myös tapaamis- ja kokoontumispaikkoja, tarpeellisia, kuten nykyisinkin. Edelleen Tervajoen asemalla oli kahvila isohkossa puutalossa asematien varrella. Radan toisella puolella oli Nurmimannan kahvila. Iltajunien aikana Tervajoella nuoret menivät asemalle. Tyttöjä ja poikia saattoi olla kymmeniä. Vähänkyrön puoleisella tervajoella oli Uran kahvila ja kirkolla oli Plathan (Plataani).

Aika, josta tässä kerroin oli sodan aattoa. Sitä ei onneksi tiedetty. Palvelukseen jouduttiin tavallista nuorempina. Vaikkeivat em. kahvilat olleetkaan aivan tuhannen riemun paikkja, niin nekin ilot saatiin sotavuosien aikana maksaa kalliisti. Siellä oli kanttineja, joskaan ei etulinjassa.

Nykyisin ovat maisemat toiset. Vanhat kahvilat ovat rakennuksineen hävinneet. Muistot ovat jääneet. Kehitys on mennyt eteenpäin. On uudet kahviot ja restaurantit.

Kalevi Vuorinen

Isonkyrön jyhkeä tiilikirkko

Pohjankyrön keskiaikaisen kivikirkon varjoon jää pakostakin toinen arvokas isokyröläinen nähtävyys, varhaisempaa uusgoottilaistyyliä edustava 1870-luvun lopulla valmistunut tiilikirkko.

Epäselyys siitä, kuka arkkitehti on kirkon suunnitellut, lienee osasyynä niukkasanaisuuteen pääkirkon taiteellisesta arvosta. Olettamukset, joiden mukaan joko Lohrmann tai Setterberg olisivat suunnitelleet kirkon, ovat osoittautuneet virheellisiksi.

Professori Heikki Klemetti tutki aikoinaan perusteellisesti Isonkyrön kirkon mutkikkaat kirkonrakennushankkeen vaiheet. Hän esitti ensimmäisenä eksaktia tietoa kirkkomme suunnittelijasta. Maijalanmäelle 1877 ja 1878 nousseen tiilikirkon on suunnitellut ruotsalaissyntyinen Turun lääninarkkitehti Georg Theodor Chiewitz, joka siirtyi Suomeen 1850-luvun alussa.

Paitsi että Klemetti vetää kirkon piirustusten laajasta oikean johtopäätöksen ja mainitsee siitä teoksensa sivulla 79, hän avaa meille erikoisen ja vakuuttavan näkökulman: Intendenttikonttorin päällikkö E. Lohrmann ilmoittaa, miksi Isonkyrön kirkon suunnittelu on viivästynyt: ”arkkitehti Chiewitz, jolle hän oli antanut suunnitelman tehtäväksi, oli väliin tulleiden virkatehtävien takia ollut estetty työtä suorittamasta ja että asian komplettoiminen tarpeellisilla kopioilla ja kustannusarvioilla olisi pitkittänyt piirustusten valmistumista”. Myös Museoviraston 1985 antamassa tiedotteessa todetaan Isonkyrön kirkko yksiselitteisesti Chiewitzin piirtämäksi. Tieto perustuu erityisesti mm. seurakunnan arkistossa ja Valtionarkistossa säilyneisiin piirustuksiin. Arkkitehti Chiewitzin suunnitelma on päivätty Helsingin intendenttikonttorissa 28.5.1853. Merkintä senaatis-

Muisteluita ja toiveita

Voi jee, kuulkaa, kyllä ennen oli jännittävää: tarkootan justihin tähän aikaan vuodesta. Ja muulloinkin monaasti kun ei Lehemäjokia ollu vielä peraattu. Isännät täräji jo puolitalvesta heiniä pois jokivarsien laitamilta ladoosta. Ei silloin haitannu ladolle pääsyä paljo lumi, päin vastoon.

Sananparsi väittää, jotta pojasta polvi paranee. Mä meinaan epäällä joskus. Ku oikeen muistelo, hailu mieli tulee aikoja entisiä. Oli järvi tuvan kun tuvan nurkalla ja sanoovat taitavampien saaneen päivälliskalat kärpäslipolla vain tuvan klasista hui-daastes.

Oli se tosiaan lenheetiä. Laiva tuli kulkuneuvosta mistä vaa, kun oli vettä kyllä. Ja kun pakasti tarpeeksi, sai viillättää luistimilla Untamalan rajalta asti keskikylälle asiolle. Ka mopoilijapoiijat painuu huviksensa oijeti suorinta tietä ties mihinä asti hyvänsä. Ja tietenkin he tapasivat reissuullansa myös flikkoja. Siitä alkaskin kylään ilmestyä noita vedenkuljettamia nuoria emäntiä. No, se oli erinomaasen

hyvä asia, olivakki paikkapaikoon kyläkunnalla niin keskenään sukulaasia jo, jotta ei poikamiehille frii-ooapaikkoja omalla kylällä ollukkaan.

—Notta noloo juttu se oli, tua joen perkaaminen.

Nyt on uusi, tasaanen ja hyvä tiä kylälle ainakin yhdeltä suunnalta jo, ja on luvattu pikaisesti muilta-kin suunnilta. Jotta tervetuloa ny tänne jokahinen, erinomaasesti nuaret ihmiset. Odotan jännittyneenä, pitääkö sananparren väittämä nyt paikkaansa!? Kylä täälä on emännän paikkoja vieläki. Eikä sivukyliillä oo varaa päästää miähiänsä vanhoonapoikina elähö. Joku pahan ilman lintu kyllä sanoo pelekäävänsä tien vaikuttavan päinvastoon. —Vai olis se mun ilikiää painajaasunta?

Peräkylän ja Luomankylän koulut on lakkautettu jo ainakin viisitoista vuotta sitte. Aiottaasin se vaa-rahkaaloo Lehemäjoen pääkouluakin.

—Se ei kyllä käy toteen, niin mä ainakin uskon ja toivon vielä, vaikka en muuten enää voi asiaa auttaakaan!

Marnen

sa hyväksymisestä on lisätty 8.11.1854. Ajan tavan mukaan intendenttikonttorin esimies Ernst Bernhard Lohrmann signeerasi tällöin suunnitelman.

Isonkyrön kirkko on toinen Chiewitzin kahdesta ristikirkosta. Bysanttilaisen pyörörististön länsisakaraassa on romaaninen kulmatorni, joka muistuttaa erityisesti Chiewitzin suunnitteleman Loviisan kirkon tornia.

GT. Chiewitzin tunnetuin työ on Helsingin ritarihuone vuodelta 1861. Tuottoisa arkkitehti piirsi runsaasti julkisia rakennuksia sekä tehdasrakennuksia mm. Tampereen pellavatehtaan. Chiewitz koulutti myös suomalaisia arkkitehteja.

Isonkyrön ja Loviisan kirkkojen lisäksi Chiewitz suunnitteli myös seuraavat kirkkorakennukset: Liperin, Uudenkaupungin, Someron, Karjalan, Jämijärven (ainoa puukirkko) sekä Keski-Porin kirkot. Porin kirkko on yksi suomalaisen uusgotiikan päämonumenteista. Erikoista tässä kirkossa on valuraudan käyttö tornin huippuosassa sekä ikkunasauvoissa. Suunnittelussa Chiewitz käytti tällöin apunaan Carl Johann von Heidekenia.

Chiewitz osallistui Naantalın, Ikaalisten ja Laitilan kirkkojen uudistus- ja korjaussuunnitelmien laatimiseen sekä Ulvilan kirkon kellotapulin uudistukseen.

Varhaisen uusgotiikan tyyliin kuuluivat eräät empire-tyylin piirteet, kuten puurakenteisiin sovelletut kivimuodot, kiilamaisesti päättyvät aukot sekä säästeliäs lehtisahausornamentiikka.

Tiilikirkkomme ei ole varsinaisesti sekoitusta monesta tyylistä, vaan kyseessä on aito, arvokas uusgoottilainen luomus. Siten kirkko on taiteellisesti varteenotettava ja korkeatasoinen.

Kirkossa on myös hyvä musiikkiakustiikka sekä kaunisointiset ruotsalaisen urkurakentamon Per Larsson Åkermanin vuonna 1881 valmistamat urut, jotka tyyliensä puolesta edustavat ranskalaista romantiikkaa.

Kirkko on kaikilta osin arvokas nähtävyys monelle turistille ja vieraille.

Heikki Oksala

Kettulan Kauppahuone täytti syksyllä 70 vuotta. Yritys juhli tapahtumaa työn merkeissä. Juhlinan yhteydessä ohjasi yrittäjäperhe onnittelevia erilliselle tilille, joka sitten tyhjättiin Isonkyrön Yrittäjät r.y:n stipendirahastoon. Varoja karttui 5.000 markkaa.

Vuoden yrittäjäpalkinnolla palkittiin kuljetusliike Lauri Ylinen Ky. Ylisten toimesta kuljetetaan kuukausittain noin 2.500 pulloa kaasua eri puolille Etelä-Pohjanmaata ja Keski-Suomea. Yritys on perustettu vuonna 1960 ja työllistää viisi vierasta oman väen lisäksi. Kuvassa Lauri Ylinen ja vaimo Agnes.

Kiitämme asiakkaitamme
miellyttävästä yhteistyövuodesta
ja toivotamme

**Hyvää Joulua ja
Menestyksellistä Uutta Vuotta**

KURIKKA-PAINON VÄKI

Handwritten signatures and names: Tapani, Jarmo, Antti, Jukka, Pääkkö, Kari, Sanna, Sanna, Antti, Vesa, Seppo, Sanna, Antti, Sanna, Sanna, Sanna.

KURIKKA PAINO KY

Lähes 10 vuotta painovoimaa Kurikasta.

Suunnittelemme ja toteutamme painotyösi ammattitaidolla – Sinulle edullisesti.

YRITYKSILLE JA

YHDISTYKSILLE

LIIKELAITOKSILLE

JA JÄRJESTÖILLE

- Lomakkeet
- Jäsenkortit
- Kirjekuoret
- Jäsenkirjeet
- Asiakas- ja myyntikirjeet
- Lehdet ja julkaisut
- Neliväriesitteet
- Arvat
- Luettelot
- Vuosikertomukset
- Käsikirjat
- Adressit
- Hinnastot
- Kirjat
- ym. ym.

PYYDÄ TARJOUS – SOITA!

PUH. 964-501 116, 501 117.

Pohjankyrön alueen asiakkaamme voivat asioida paino-työtilauksissa suoraan POHJANKYRÖ-lehden konttorissa.

KURIKKA-PAINO Ky, PL 30, 61301 KURIKKA

Joulurauhaa ja Hyvää Uutta Vuotta

JYLLINKOSKEN SÄHKÖ OY

ISOSSAKYRÖSSÄ

Piiriesimies A. VIRTTA puh. 713 142

PÄÄKONTTORI KURIKKA puh. 502 400

Joulutervehdys

”LEIJONILTA”

Isonkyrön Joulun lukijoille

LC Isokyrö

Parturi - kampaamo

Anne Uusi-Ranta

Puh. 724 780

Joululahjavihjeitä: Lahjakortti, erilaiset lämpökihartimet, sävy- sekä hilelakat aina tarpeelliset shampoot ja hoitoaineet.

Hyvää Joulua ja siunausta vuodelle 1986.

**UUDISRAKENTAMISTA, PERUSKORJAUSTA,
SUUNNITTELUA**

Rakennuspalvelu P. HAAPOJA KY

61500 ISOKYRÖ puh. 964 - 713 477

OLTERMANNI

Luusto

Kyrönmaan Osuusmeijeri

Puh. 713 039

ASA

Kodinkone- Radio ja TV-talo

**ISONKYRÖN
KONEPISTE KY**

Asko Pollari

Isokyrö, puh. 713 416

Siemens

SONY

Rosenlew

- Osta takuu lelu lapselle
- Laadukkaat lahjatavarat aikuisille

Leenan Lelu ja Lahja

61500 ISOKYRÖ puh. 713 737

**KAIVINKONE
URAKOINTI
P. KUJALA KY**

Isokyrö puh. 713 263

Kuljetus omalla lavetilla
kaikkia maanrakennusalan töitä.

KYRÖNMAAN TILITOIMISTO

Puh. 713 526

Tuottajain omana
tilitoimistona
taksoitus perustuu
pelkästään oma-
kustannushintaan.

Hyvää Joulua ja Onnea v. -86

Hyvää Joulua

Oy Autokoulu A. Retti

Vähäkyrö puh. 784 363 Isokyrö puh. 713 636

Uusi kurssi alkaa joka toinen maanantai.

**Suosittu viihtyisä
rentoutumispaikka
hyvän ruoan ystäville**

pe—la tanssia orkesterin tahdissa sekä
levymusiikkia

Tule tutustumaan.....
Tulet toistekin

Arkisin edullinen lounaspöytä
10.30—14.00

ISOKYRÖ, puh. 713 411

**Kiittäen kuluneesta
vuodesta
Toivotamme
asiakkaillemme**

**HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA
UUTTA VUOTTA**

WAASKO Isokyrö

Soran tarvitsijat

Saatavana betoni- ja salaoja soraa,
myös seulottuna.
Sekä muuraus- että täytehiekkaa.

JORMA KANGAS

Lehmäjoki puh. 724 277

Rakennusliike

MARTTI HUHTAMÄKI

Isokyrö puh. 713 455

Rauhallista Joulua
ja
Hyvää Uutta Vuotta

ISONKYRÖN FYSIKAALINEN HOITOLAITOS

Isokyrö puh. 713 467
Vähäkyrö puh. 784 598

Tilitoimisto
T. KUPARI Ky
Puh. 713 467

Jouluiloa

rakentamisen asiantuntija

Pohjanmaan Betonirakennus Oy

66440 TERVAJOKI

Puh. 964 - 713 700

*Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta*

**ISONKYRÖN
SÄÄSTÖPANKKI**

*Hyvää Joulua
Onnea vuodelle 1986*

T-SÄÄSTÖPISTE

ISOKYRÖ puh. 713 890

P. SAARI OY

ISOKYRÖ puh. 713 344

RAKENNUSTARVIKE KY

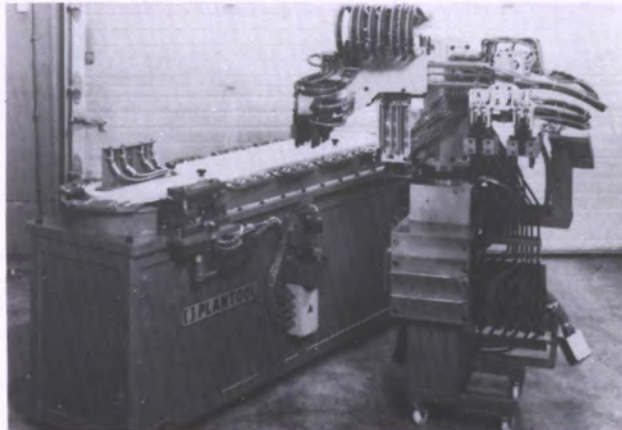
BUCKMAN & MULLOLA

ISOKYRÖ puh. 713 362

**VAATIVIIN KOHTEISIIN KORKEAN
TEKNOLOGIAN TUOTANTOVÄLINEET**

- kappaleenkäsittelyrobottijärjestelmät
- erikoistyöstökoneet
- kokoonpanokoneet
- yhdistetyt erikoiskoneet

Meillä on näyttöjä korkeasta osaamisestamme
vaativissa kohteissa.

PLANTOOL OY

automation

61500 ISOKYRÖ Puh. 964-713516

<p>Tanun - Tavara T. LEHTONEN Orismala puh. 724 504</p>	<p>ISONKYRÖN SALAOJAKONEYHTYMÄ puh. 724281</p>
<p>Hyvää Joulua Kampaamo RAIJA MELANEN puh. 713 147</p>	<p>NOUTO-ROMU POUTUN KORJAAMO SEPPO POUTTU puh. 724 576 Orismala</p>
<p>Hannun Paja Isokyrö puh. 713 218</p>	<p>KEMIKALIO E. KOMSI Puh. 713 151</p>
<p>OLLILAN VAATETUSLIIKE Isonkyrön keskusta KOP:n liiketalo puh. 713 211</p>	<p>JOHAN PUU KY SAJARI Tervajoki 961-785 464</p>
<p>Valtuutettu Massey Ferguson huoltokorjaamo.</p> <p>ESAN PAJA Ky Lehmäjoki puh. 724 340, autoradiopuh. 949363834</p>	<p>Kaivinkonetyöt Hannu Korvola puh. 724 130</p>
<p>HÄMEEN PERUNA Oy Isonkyrön tehdas</p>	<p>LIIKENNÖITSIJÄ TAPANI KANGAS puh. 724 217, autoon 94040/65217</p> <ul style="list-style-type: none"> • Erikokoisia linja-autoja tilausajoon

Parturi-kampaamo

PAULA KETTULA

Kukkulantie
Puh. 713 443

**ISONKYRÖN
KONEMAALAUUS KY**

Autojen, koneiden ja laitteiden
maalauus

Rauno Kettula
Puh. 713 443

Alaan kuuluvat palvelut, varaosat,
tarvikkeet ja voiteluaineet.

Ti-halli käytettävissänne:

Ma-pe klo 9.00-20.00
la 9.00-17.00

**Auto- ja konekorjaamo
HEIKKI LEHTONEN**

Isokyrö — puh. 713 268

**Joulukukat Pispalan
Kukkakaupasta**

Isokyrö puh. 713 232

*Joulurauhaa
toivottaa apteekin väki*

Isonkyrön Apteekki
Puh. 713 231

Toivotamme asiakkaillemme
Hyvää Joulua

**A. K. SARPON LIIKENNE Ky
TIELIIKENNE Oy**

Seinäjoki puh. 140 424

**T. V. Kontturi
K-lähikauppa
Valtaala**

— PALVELEMME MYÖS
TAVARAIN KOTIINKULJETUKSELLA

— SOITELLAAN

puh. 724 502

Toivotamme asiakkaillemme
Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta

Pekka Erkkilä Oy
Orismala

ARMIDA

**Aikuisten ja lasten
käytettyjen ja uusien
vaatteiden kauppa**

61500 ISOKYRÖ, puh. 713 618

Avoinna:

Ti—pe 9.30—17.00

La 9.00—13.00

Ma suljettu

Otamme puhtaita kausivaatteita, sekä vaunuja, rattaita, pyöriä, pulkkia, suksia ym. myyntitiliin.

(Myyntitili merkitsee sitä, että hyvitys tapahtuu vaateen tulluksi myydyksi.)

- Pidämme vaatteita myynnissä kaksi kuukautta.
- Käytännön syistä emme voi henkilökohtaisesti ilmoittaa vaatteiden myynnistä, joten pyydämme teitä joko soittamaan tai käymään liikkeessämme.

**LÄHISEUDUN EHDOTTOMASTI EDULLISIN
OSTOSPAIKKA, KANNATTAA TULLA
KAUEMPAAKIN.**

- Henkilöautojen kolari- ja maalaustyöt ammattitaidolla
- Myös Vakuutusyhtiön työt

POHJANKYRÖN AUTO Ky

Puh. 713 720

Kyrönmaan Maansiirto Maunuksela Ky

Puh. 964/724 513,
autopuh. 94040/65613

**Suoritan kaikenlaista louhintaan,
piikkausta, kaivua ja maa- ja
kiviaineksien siirtoa.**

K o n e e t: Pyöräalustainen
kaivinkone Fiat Allis SR 70,
sekä kompressorit. Tamrock 175 ja
2 kpl Hydro 13 C Dumpperi Volvo 631

OSUUSKUNTA METSÄLIITTO

Laihian piiritoimisto

METSÄASIOISSA

Vesa Annala 713607
Ensio Saari 770 520
as 713003

Kenkä-Aitan Tertut ja Eila
kiittävät asiakkaitaan
kuluneesta vuodesta ja
toivottavat

*Rauhallista Joulua
ja
Onnekasta
Uutta Vuotta!*

**ISONKYRÖN
KENKÄ-AITTA**
713405

*Kiittäen
asiakkaitamme
kuluneesta vuodesta
toivotamme
Rauhallista Joulua
ja
Hyvää Uutta Vuotta*

**TAMMISORA
KY**

puh. 725 037

KAUNIIT
AMMATTITÄIDÖLLÄ
HOIDETUT HIUKSET
VARMISTAA

**PARTURI-
KAMPAAMO
TARJA**
713 665

KULJETUSASIOISSANNE

**VAASAN
KIITOKULJETUS
OY**

Konttori: Isokyrö puh. 713 209

Syväää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta

POLYNO Oy

Tervajoki
puh. 785 297

Kiittäen luottamuksestanne
vuoden 1985 aikana
Toivotamme asiakkaillemme

**Joulurauhaa
sekä tuloksellista vuotta 1986.**

K KYRÖNMAAN
MAATALOUSKESKUS
66440 Tervajoki
Puh. 785 330, 785 331

Valmistamme
turkiseläinrehua
Etelä-Pohjanmaan
tarhoille

E-P:n MINKINREHU OY

Tehtaantie 6
Seinäjäki
Puh. 964-141 611

AVOINNA ARK. 9-18
LAU 9-15

UUSIEN

AUTOJEN

SEKÄ

HYVIEN käytettyjen HYVÄ ostospaikka

*Automyynti
R&H Paavola*

Tervajoella
puh. 961 - 785 375

**AGA - hitsauskaasut
ja tarvikkeet
myös nestekaasua**

**AGA - palvelupiste 39
LAURI YLINEN KY**
Tervajoki, puh. 961 - 785 070

Rengasliike
SIMO LUOMA

Tervajoki
puh. 961 - 785 450

**AUTOLIIKE
JUSSI RUUTI OY**

66440 Tervajoki
Puh. 961-785 339, kotiin 784 339

Radiot—TV—Stereot—Videot
Kodinkoneet vähällä rahalla
Laihialta

Lahdenmaan Radio ja TV
Laihia—puh. 770 443

KOLARIKORJAAMO • AUTOMAALAAMO

**PERMACRON
AUTOMAALIT**

OLEMME MUUTTANEET NAPUELLE

Tervetuloa tutustumaan!

autokorjaamo

mäkipaja oy

ISOKYRÖ PUH. 964-713 701 (Huom! uusi numero)

**H. SAARENMÄEN
KORJAAMO**

66440 Tervajoki puh. 785 384

**ISONKYRÖN
KIRJANPITOPALVELU Ky**

Isokyrö puh. 713 560

**AUTOKORJAAMO
VELJ. KURUNSAARI**

Puh. 961/785 626

Oy Kyrönpelto

Tervajoki Puh. 785 247

Kyrönmaan Rakennustarvike Oy
Tervajoki 961-785 630

MF- ja Valmet-traktorien
vuosihuollot, ajankohtainen asia.

**KORJAAMO
HEIKKI MAUNUKSELA KY**
Valtaala puh. 724 556

**KESKITÄ VAKUUTUKSESI
KOTISEUDULLESI**

Nyt myös auton ja traktorin
liikenne- ja täysvakuutukset
bonusoikeuksin.

POHJANKYRÖN VAKUUTUS

◆ **IHMISLÄHEISTÄ**
◆ **VAKUUTUSPALVELUA**
◆ **KOTIKENTÄLLÄSI**
ISOKYRÖ ☎ 713 315

A & J UUSIHAKA

- kaivinkonetyöt
- kivienporaus- ja
räjäytystyöt
- kivien ja maansiirtoa

66440 TERVAJOKI
Puh. 961-785 269

*Toivotan
asiakkailleni
ja liike-
tuttavilleni
hyvää joulua
ja rauhallista
alkavaa
vuotta*

**ILMASTOINTI JA
PELTISEPÄNLIKE**

Markku Lehtiö
TERVAJOKI PUH. 785238

**Tule viihtymään
mukavaan pihvi- ja
tankkauspaikkaan**

KESOIL
JUHANI UDELIUS
Tervajoki, p. 785 110

Ystävällisesti

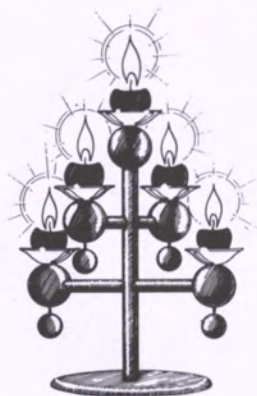
UUDISRAKENTAJAT, PERUSKORJAAJAT!

**Meiltä keittiö- ym.
kalusteet
mittatilaustyönä.**

**Myös suunnittelu, mittaus
ja asennuspalvelu.**

**KYRÖNMAAN
ERIKOISKALUSTE Ky**

Puh. 961-785 611

*Kynttilät ikkunassa,
Joulu ruudussa jokaisessa,
lämmön ja valon juhla.*

*Rauhallista Joulua
ja Hyvää Uutta Vuotta!*

✓✓ HANKKIJA

*Kiittäen kuluneesta
vuodesta toivotamme
asiakkaillemme
Hyvää Joulua ja
Onnellista
Uutta Vuotta*

**KYRÖNMAAN
LASI OY**

66440 TERVAJOKI PUH. 961 - 785 588

Laaja lahjatavaravalikoima

- stereot — videot — TV:t — pölynimurit
- kahvinkeittimet, ym. ym. edullisin hinnoin

**KYRÖNMAAN SUURIN
KORISTEVALAISIN VALIKOIMA**

*KIITÄMME KULUNEESTA VUODESTA JA
JA TOIVOTAMME JOULURAUHAA SEKÄ
ONNEA VUODELLE 1986*

PUH. 961-785142

TOYOTA

TERVAJOEN KELLO

Arvi Kujala

Puh. 785 117

Parturi - kampaamo

MARIA SUOKKO

Tervajoki puh. 961 - 785 337

T:mi J.A. KEKO

66440 TERVAJOKI

Tervajoki puh. 961 - 785 109

PARTURI-KAMPAAMO

AILA LEHTIÖ

TERVAJOKI 785238

lähikauppias
MUNKKI

Tervajoki 785 088

Toivotamme
kaikille
asiakkaillemme

**Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta vuotta**

KANSALLIS-OSAKE-PANKKI

ISOKYRÖ — TERVAJOKI

PETRINELLA

61500 ISOKYRÖ PUH. 713 555

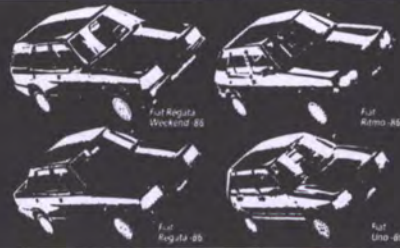
**KÄY KURKKAAMASSA
MITÄ MEILTÄ LÖYTYY
NAISILLE,
LAPSILLE**

PETOJEN SUKUA

**TULE, TESTAA
PETOJEN SUKU -86
JOS USKALLAT...**

kupen·auto

Isokyrö—puh. 964-724 661

itikka

Pohjalaisten lihata

LIHA ON PARAS

Perkins
POWERPART
MAAILMAN YKKÖNEN

Edullisia alkuperäisiä PERKINS POWERPART korjauspaketteja MF-traktoreihin.

Moottorityyppi	Traktorityyppi	Netto-hinta mk
A3.152	MF-100	1.380,-
A3.152 (kromi-putket)	MF-35	1.400,-
AD3.152	MF-135-148	1.380,-
A4.107	MF-25-30-130	1.700,-
AD4.203	MF-65MK2-165	1.800,-
A4.212	MF-165	2.125,-
A4.236	MF-168-175S-565-575	2.200,-
A4.248	MF-590	2.300,-
A4.248 (vahvistettu mäntä)	MF-590	3.000,-

Varaosapaketti sisältää:

• Sylinteriputket • Männät tappeineen • Männänrenkaat • Helat ja välilevyt • Kiertokangenlaakerit • Runkolaakerit • Tiivistesarjat ylä ja ala • Etu ja takatiivisteet.

POWERPART-osilla on 12 kk:n takuu.

Varaosapaketit ovat saatavissa suoraan meiltä. Opastamme Teitä valitsemaan oikean varaosapaketin moottorillenne.

**SEINÄJOEN
MOOTTORIHOMO**

Pohjankaari 10 60120 Seinäjoki 964-149 511

Kiittäen kuluneesta vuodesta
POHJALAINEN
toivottaa kaikille ystävilleen
Rauhallista Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta

Niemen Kukka- ja Hautauspalvelu

Puh. 713 884 ISOKYRÖ

Toimintamme sisältää hautauspalvelun lisäksi

- ★ Kukkasideontaa
- ★ Erilaiset kukkakoristelut
- ★ Kukka-asetelmat
- ★ Joulukorit ym. lahjaesineet
- ★ Teleflora-kukkavälitys

Erikoistarjouksena
käsityönä tehty ulkolyhty
varsineen

Normaali hinta 125,-

NYT AINOASTAAN **80,-**

Liikkeemme avoinna

Ma-To 9-17

Pe 9-18

La 9-14

Su 9-12

FIATAGRI

CLAAS- PUIMURIT JA PAALAIMET

Fiat Agrin huoltopalvelut paranevat Ky-
rönmaan alueella. Uusi korjaamohalli
valmistuu Tolkin teollisuusalueelle
marras-joulukuun vaihteessa.

KONEHUOLTO LAURI KIRJAVA

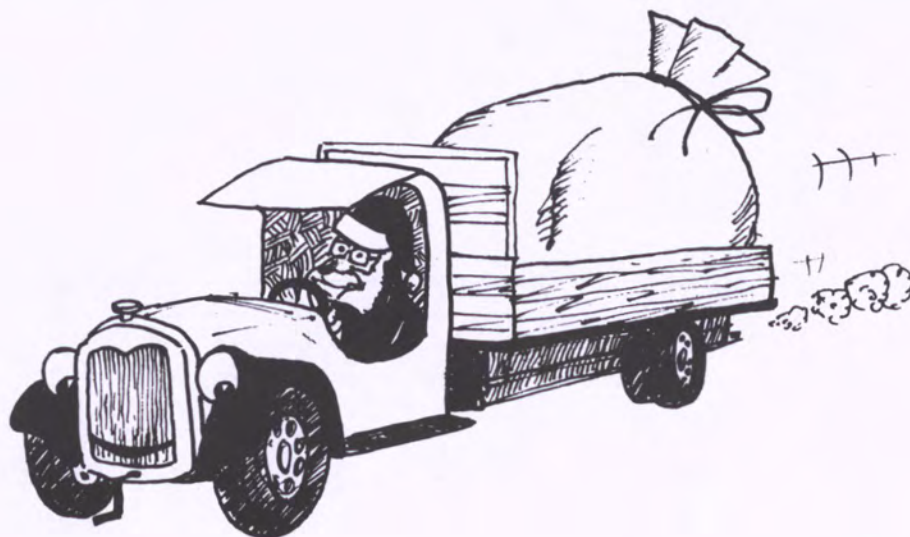
Isokyrö puh. 713 644, autopuh. 949 362 440

Syväää Joulua

TOIVOTTAAN ISONKYRÖN KUORMA-AUTOILIJAT R.Y.

Hakala Raimo
Ikola Veikko
Kahelin Risto
Kallio Erkki
Kuivila Eero
Kujala Erkki
Kujala Heikki
Haavisto Lasse
Kujala Jussi
Kujala Paavo
Kukila Jarmo
Kukila Matti
Laine Heikki
Mullola Erkki
Pollari Lasse

Rauhala Mauno
Riihimäki Kalevi
Riihimäki Tauno
Riihimäki Väinö Ky
Ristiluoma Jorma
Ristiluoma Martti
Rinta-Koski Elmer
Saukko Juhani
Sillanpää Esko
Suomela Antti
Suomela Jorma
Ylinen Lauri Ky.
Erkkilä Pekka Oy.
Vaasan Kiitokuljetus Oy.

KEHITTYVÄÄ KIOSKIPALVELUA
GRILLI-KIOSKI MAUKKARI
 Isokyrö Koulukatu 713 479

Kiittäen kuluneesta vuodesta
 toivotamme asiakkaillemme
ILOISTA JOULUMIELTÄ
 ja tapaamisiin
 myös vuonna 1986.
 (Ilotulitus 31.12. klo 24.00)

T: Tarja & Antti & Tytöt

- ★ elintarvikekioski
- ★ videokioski
- ★ karkkikioski
- ★ fast-food kioski

AVOINNA:
 MA—TO 17—23
 PE—LA 17—02
 SU 12—23
 Huom. 24.-25.12. joululomalla

TERVETULOA!

EDULLINEN OSTOPAIKKA ORISMALASSA

— ELINTARVIKKEET —KODINTARVIKKEET
 —TALOUSTAVARAT —TEKSTIILIÄ

KYLÄKAUPPA
LEPPILÄHTI

ORISMALA Puh. 964-724536

*Emme hikoile turhaan
 Haluamme antaa parhaamme,
 koska tiedämme, että paikallislehti
 luetaan tarkkaan.*

*Hyvää Joulua ja
 onnellista Uutta Vuotta*

Pohjankyrö
-lehti

Uudet Mazdat ja tunnetusti
hyvät vaihtoautot

E.Taulun autoliike

TERVAJOKI PUH.961-785056

VARAOSAT TERVAJOELTA

KYRÖN

AUTO-OSAT KY

TERVAJOKI ☎

Varaosat 961-785 461
Huolto 961-785 462

Ark 9 - 17
Per 9 - 18
lau 9 - 13

- varaosat
- autotarvikkeet
- renkaat
- akut
- öljyt
- työkalut

TOYOTA-HUOLTO TERVAJOELTA

KYRÖN

AUTO-OSAT KY

TERVAJOKI ☎

TOYOTA TOYOTA
ALKUPERAIOSAT HUOLTO
Huolto 961-785 462
Varaosat 961-785 461

- huollot
- korjaukset
- säädöt
- rengastyöt

Ark
klo 8 - 16

NYKYAIKAISIN ERIKOISLAITTEIN

*Kiittäen kuluneesta vuodesta
toivotamme asiakkaillemme*

**HYVÄÄ JOULUA JA
MENESTYKSELLISTÄ UUTTA VUOTTA**

Kyrönmaan Osuuspankki

Isonkyrön Betoni Oy

66440 Tervajoki puh. 961 -785 133,785 137

Syväää Joulua

ISONKYRÖN TAKSIAUTOILIJAT R.Y.

Taksiasema		713 403
Kaukonen Unto		713 206
Lepistö Olavi		713 230
Mullola Erkki	auto 949261435	713 435
Nuuja Matti	auto 94040/61733	724 033
Perttilä Seppo		713 126
Lae Tapio	auto 949363343	713 215
Kallio Reijo	Napue	713 130
Markko Helge	auto 949362027 Valtaala	724 527
Piirainen Martti	Lehmäjoki	724 301
Ketola Väinö	Tervajoki	785 224
Rajamäki Jouko	Naarajoki	763 522
Saarela Lasse	Orismala	724 525

**Palvelemme
pitkillä aukioloajoilla**

**Ma—to 8.30—18.00
Pe 8.30—19.00
La 8.00—15.00**

**Myös
myymäläautopalvelu**

**VALINTA MYYMÄLÄAUTO
K HATTUNEN**
ISOKYRÖ PUH. 713 190

**KYRÖNMAAN
JÄTEHUOLTO
— ERKKI MULLOLA —**

Isokyrö, puh: 713 435
Kuorma-auto 949-363 635
Taxi-auto 949-261 435
Jäte- ja siirtolava sekä
betonimassan kuljetukset
Välitämme imukaivojen tyhjennystä.

TERVAJOEN KIVIVEISTÄMÖ OY

**VALMISTAA HAUTAKIVIÄ YM.
KIVIALAAN KUULUVAA**

Tervajoki - puh. 785 248

Maatalous

NOROLAMPI Ky

Tervajoki

785023

Lahjat tehdas- myymälästä

POISTOERIÄ HUIPPUHALVALLA
TERVAJOEN HACKMANILTA! TULE!

- EKSTRA-HALVAT HAVIN KYNTTILÄT
- VUOAT • PAISTINPANNUT
- LUSIKAT, HAARUKAT JA VEITSET
- KATTILOITA: ruostumattomat, emaliset, alumiiniset ja valurautaiset
- PALJON MUUTA KÄYTTÖTAVARAA ITSELLE TAI LAHJAKSI

TERVAJOKI
Puh. (961) 785 430
AVOINNA:
MA-Pe 10—18
La 9—14

Valokuvaus- liikkeet J.K. Mielty Ky

*Kiitämme ilmoittajia
ja kirjoittajia*

Isonkyrön Yrittäjät r.y.

*Hyvää Joulua ja Onnellista
Uutta Vuotta
kyröläisille ja kesäkyröläisille!
Toivoo:*

**Helena, Kauko, Marjut, Kerttu, Kari, Varpu, Jarkko
Anne, Päivi ja Pirkko**

**KETTULAN KAUPPAHUONE
VIREÄ 70-VUOTIAS**